

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maša Plaznik

Edukativne prakse tretjega tisočletja in njihov vpliv na zaposljivost

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Maša Plaznik

Mentorica: doc. dr. Alojzija Židan

Edukativne prakse tretjega tisočletja in njihov vpliv na zaposljivost

diplomsko delo

Ljubljana, 2009

Zahvaljujem se svoji mentorici doc. dr. Alojziji Židan za vso podporo in strokovno pomoč pri izdelavi diplomskega dela.

Zahvaljujem se svoji družini, ki je vseskozi verjela vame, predvsem pa možu Jadranu in hčerki Tari, ki sta me z ljubeznijo podpirala in mi vlivala pozitivno energijo.

EDUKATIVNE PRAKSE TRETJEGA TISOČLETJA IN NJIHOV VPLIV NA ZAPOSLJIVOST

V diplomskem delu sem predstavila edukativne prakse tretjega tisočletja, ki gradijo na načelu individualnega načina edukacije in jih primerjala s frontalnimi oblikami edukacije. V nalogi sem se v veliki meri osredotočila na edukativni program korak za korakom, ki sem ga podrobno tudi predstavila. Opravila sem raziskavo opazovanje z udeležbo, kjer sem se v praksi prepričala in podrobno seznanila z načinom dela v skupini otrok. Predstavila sem vpliv, ki ga individualen razvoj ima na posameznika in kakšne kompetence slednji pridobi ter to primerjala s kvalifikacijami. Z mednarodnimi primerjavami sem želela prikazati raznovrstnost edukativnih praks in oblik organiziranosti izobraževalnih institucij v svetu. Opisala sem nekaj oblik mednarodnega sodelovanja sodobnih individualnih institucij in izmenjave znanj med posamezniki, ki se v tovrstnih institucijah udeležujejo.

Glavni cilj diplomskega dela je ugotoviti ali so kompetence, ki jih razvijejo posamezniki s pomočjo individualne edukacije, pozitiven dejavnik pri povečanju stopnje zaposljivosti posameznika in njegovih možnosti na trgu delovne sile. Da bi to ugotovila sem naredila raziskavo v eni izmed agencij za zaposlovanje.

Ključne besede: sodobne edukativne prakse, individualni način edukacije, kompetence, zaposlovanje, zaposljivost.

EDUCATIONAL PRACTISES OF THE THIRD MILLENIUM AND THEIR IMPACT ON EMPLOYMENT

In my thesis I introduced educational practises of the third millenium, which build on the principle of individual education and compared them with obsolete frontal educational forms. I focused on the Step by step educational method and presented it very carefully. I have made an observational and participational research, where I acquainted in practice how the program really works. I presented how individual education influence upon people and which competences they achieve and then compare it with qualifications. With international comparison I tried to expose various educational methods used in the word. I described a few international collaborations of contemporary individual education establishments and the people who cooperate with them.

The main objective of my paper was to find out whether competences, which are developped by individual educational practices, are a positive factor with the increased level of employment impact and the chances an individual has in the labour market. To find out the answer I made a research in one employment agency.

Keywords: contemporary educational practises, individual educational method, competences, employment, employment impact.

KAZALO

1	UVOD.....	7
2	EDUKATIVNE PRAKSE	10
2.1	FILOZOFIJA VZGOJE.....	12
2.2	SOCIOLOGIJA VZGOJE	14
2.3	SODOBNA VZGOJA	16
2.4	PRIMERI SODOBNE OBLIKE EDUKACIJE	21
2.4.1	<i>MONTESORI PEDAGOGIKA.....</i>	22
2.4.2	<i>WALDORFSKA ŠOLA.....</i>	25
2.4.3	<i>KORAK ZA KORAKOM.....</i>	27
3	FRONTALNI VS. INDIVIDUALNI NAČIN EDUKACIJE	29
3.1	NACIONALNI PROGRAM	31
3.2	OPAZOVANJE Z UDELEŽBO	32
3.2.1	<i>PREDSTAVITEV IN DELO V KOTIČKIH PO PROGRAMU KORAK ZA KORAKOM:</i>	34
3.2.2	<i>DELOVNI DAN V VRTCU MAVRICA IZOLA</i>	35
3.3	ANKETA S STARŠI OTROK V NACIONALNEM PROGRAMU IN PROGRAMU KORAK ZA KORAKOM	39
3.3.1	<i>REZULTATI ANKET V NACIONALNEM PROGRAMU.....</i>	40
3.3.2	<i>REZULTATI ANKET V PROGRAMU KORAK ZA KORAKOM.....</i>	41
4	MEDNARODNE PRIMERJAVE	44
4.1	ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE	45
4.1.1	<i>PREDŠOLSKA VZGOJA</i>	45
4.1.2	<i>OSNOVNOŠOLSKO IN SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE</i>	46
4.1.3	<i>VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE</i>	46
4.2	KANADA.....	47
4.2.1	<i>PREDŠOLSKA VZGOJA</i>	47
4.2.2	<i>OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE</i>	48
4.2.3	<i>SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE.....</i>	48
4.2.4	<i>VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE</i>	49
4.2.5	<i>POSEBNO ŠOLSTVO.....</i>	49
5	MEDNARODNO SODELOVANJE.....	49
5.1	EVROPSKI DRŽAVLJAN	51
5.2	COMENIUS	54
5.3	MEDNARODNO ZDRUŽENJE KORAK ZA KORAKOM.....	56
5.4	POMLADNI DAN V EVROPI.....	56
6	VPLIV INDIVIDUALNE EDUKACIJE NA RAZVOJ POSAMEZNIKA.....	57
6.1	KOMPETENCE	60
6.2	KVALIFIKACIJE	62
6.3	KOMPETENCE VS. KVALIFIKACIJE	63
7	ZAPOSLEJIVOST IN ZAPOSLOVANJE V SLOVENIJI	65
7.1	AGENCIJE ZA ZAPOSLOVANJE	67
7.2	ANKETA KOMPETENCE IN ZAPOSLEJIVOST	69
7.2.1	<i>POSTAVLJENE HIPOTEZE</i>	70
7.2.2	<i>REZULTATI ANKETE KOMPETENCE IN ZAPOSLEJIVOST</i>	70
7.2.3	<i>SKLEP</i>	76
8	ZAKLJUČEK.....	78

9	LITERATURA.....	82
---	-----------------	----

1 UVOD

Slovenija se kot članica Evropske Unije vključuje v mnogotere evropske tokove in mora posledično poskrbeti, da bodo njeni državljani evropsko demokratično vzgojeni. Le tako se bodo lahko kot posamezniki aktivno udeleževali na trgu delovne sile in bili kompetentni za zasedbo raznovrstnih delovnih mest, družbenih sodelovanj, ipd. Da bi se posameznik, v vse nas obdajajoči kompleksni družbi tretjega tisočletja, lahko znašel in oblikoval času primerne socialne veščine ter se vključil v demokratično okolje, mora biti deležen temu primerne edukacije.

Edukativne prakse, ki poudarjajo prvino individualnosti in svoje didaktične doktrine gradijo na programu, ki ga uporabljajo sodobne oblike edukacije (Korak za Korakom, Montessori in Waldorfska šola), posameznike stimulirajo k razvoju večjega števila kompetenc. Te predstavljajo velik pripomoček k dosegu zaposlitve. Vzvod za tako edukacijo pa mora biti že v vrtcu, v ranem otroštvu, ter kasneje v osnovnošolskem in srednješolskem izobraževanju. Visokošolsko izobraževanje pa mora biti na takem nivoju, da se lahko demokratični študenti brez težav vključujejo v aktivnosti Evropske Unije ter ostalih držav. Izobraževanje je vseživljenjski pojav in v kolikor je ustrezní razvoj kompetenc zagotovljen že v zgodnjem otroštvu, se bodo taki posamezniki hitreje in lažje zaposlili kot ostali.

Ker je bila moja mama vse do upokojitve zaposlena v vrtcu kot pomočnica vzgojiteljice, sem svoje otroštvo v veliki meri preživela v vrtcu. Tudi takrat, ko sem že obiskovala osnovno šolo, gimnazijo in nato fakulteto, sem ob vsaki priliki prišla na obisk in nekaj ur preživela v skupini skupaj z otroki. Zato sem bila že od rojstva dalje z vrtcem in samo edukacijo v njem nekoliko bolj povezana. Vzgoja kot taka se me je dotaknila v tolikšni meri, da sem še kot otrok o njej veliko razmišljala in premišljevala kako bom vzgajala svoje otroke, da bodo zrasli v odgovorne in demokratične posameznike.

Z vključitvijo na trg delovne sile sem kaj hitro spoznala, da moraš kot iskalec zaposlitve dobro poznati svoje prednosti, svoje kompetence in predvsem moraš vedeti kaj si želiš. Ko sem se še kot študentka preizkusila z delom v kadrovski agenciji in sem v praksi uporabila

znanje, ki mi ga je dal študij kadrovskega managementa na Fakulteti za družbene vede, sem ugotovila, da posameznikove kompetence v veliki meri pripomorejo k njegovi zaposljivosti. Po dveh letih dela v kadrovske agenciji lahko zagotovo trdim, da se lahko posameznik na določeno delovno mesto zaposli kljub neizpolnjevanju vseh kriterijev za zaposlitev. Povezava vzgoje kot osnove za razvoj kompetenc in zaposljivosti na podlagi teh kompetenc se mi je zdela zelo zanimiva. Zato sem se odločila, da bom v svoji nalogi obravnavala edukativne prakse tretjega tisočletja in njihov vpliv, ki ga imajo na zaposljivost.

V diplomskem delu bom s pomočjo strokovne literature preučila in prikazala edukativne prakse v zgodnjem otroštvu (t.j. vzgoja in izobraževanje v vrtcu), ker menim, da je pomembno razvijanje prvin evropskega državljana, demokratičnosti in individualnosti že v primarni socializaciji. Predstavila bom filozofski in sociološki pogled na vzgojo ter podala tri primere sodobnih oblik edukacije. Osredotočila se bom predvsem na program Korak za korakom, ki že desetletje osvaja slovenske vrtce in osnovne šole. To je program, ki prej omenjene prvine podpira in kar je za nas najbolj pomembno tudi razvija preko specifično oblikovanih didaktičnih veščin. Program sledi trendu sodobnega izobraževanja, premiku iz frontalnega načina edukacije k individualnemu načinu, kjer se poudarja pomen posameznikove individualnosti in unikatnosti osebnosti. »Izobraževalni model naj bi krepil kakovosti, ki bosta nujni za človekovo ustvarjalno življenje v 21. stoletju. To sta posameznikova odgovornost in njegovo konkretno, ustvarjalno samoodločanje« (Židan 2004, 46).

Na podlagi teoretičnih virov bom naredila primerjavo frontalnega in individualnega načina edukacije. Da bi raziskala pomen evropeizacije, novih načinov edukacije in sodobnega vzgajanja tudi v Sloveniji sem se odločila pod drobnogled postaviti enega izmed mnogih slovenskih vrtcev, Vrtec Mavrica Izola, ki za razliko mnogih, daje velik pomen na demokratizacijo in individualen način edukacije ter je zelo dejaven v sodelovanju z evropskimi državami in članicami Evropske Unije. Uporabila bom raziskovalno metodo opazovanje z udeležbo, ki jo bom izvedla v eni izmed skupin otrok programa Korak za korakom. S pridobljenimi podatki bom poskušala poiskati razlike med tem in nacionalnim programom.

Ponazorila bom dva mednarodna primera edukacije in sicer Kanade in Združenih držav Amerike, s katerimi bom skušala prikazati raznolikost edukativnih procesov v svetu. Predstavila bom nekaj primerov mednarodnega sodelovanja Slovenije, vezanega na edukacijo otrok. Obravnavala bom tudi splošne in specifične kompetence, ki so v dobi tretjega tisočletja pomembne za zasedbo delovnega mesta ter jih primerjala s kvalifikacijami. Na takšen način bom skušala prikazati vpliv, ki ga individualna edukacija ima na razvoj posameznika.

Cilj diplomskega dela je odgovoriti na vprašanje ali je posameznik, ki nima primerne izobrazbe za zasedbo delovnega mesta, kljub temu lahko zaposljiva oseba, v kolikor ima kompetence, ki so pomembne pri iskalcu zaposlitve. Na zastavljeni cilj bom poskušala odgovoriti s pomočjo raziskave. S pomočjo ankete bom v agenciji za zaposlovanje Adecco H.R. d.o.o., raziskala kompetence, ki jih imajo posamezni delavci in katere izmed teh kompetenc so po njihovem mnenju bolj kot druge pripomogle k zaposlitvi. S pomočjo podatkov iz strokovne literature bom predstavila tudi pojma zaposljivost in zaposlovanje v Sloveniji.

Pri obravnavanju vsebin skozi celotno diplomsko delo uporabljam moški spol, vendar s tem mislim tako na moške kot tudi na ženske. Moško obliko uporabljam zaradi preprostega razloga, da bi bralcu ob prebiranju diplomskega dela olajšala razumevanje teksta.

2 EDUKATIVNE PRAKSE

Edukacija je pojem, ki zajema vzgojo in izobraževanje v enem. Ker se tako vzgoja, kot izobraževanje od družbe do družbe razlikujeta in ravno tako se razlikujeta znotraj družbe same, je edukacija različna glede na kulturno okolje. Na edukacijo vpliva poleg družbe tudi sama politika države.

Načini edukacije se z leti spreminjajo. Kot je bila še v času socializma izredno pomembna uporaba frontalne edukacije, se z leti tako pri nas, kot drugje, vedno bolj uveljavlja individualiziran način edukacije. Danes postajajo vedno bolj pomembni posamezniki s svojimi individualnimi značilnostmi in posebnostmi. Vse bolj tudi prevladuje mišljenje, da se do določenega cilja lahko pride na veliko različnih načinov in z uporabo didaktičnih, kakor tudi mnogoterih ostalih sredstev ter da ne obstaja način, za katerega se smatra da je veliko boljši od drugega.

Kakšna torej mora biti edukacija, da bo posamezniku nudila dovolj pomoči in opore skozi življenjske in razvojne faze? Pri vzgoji je pomembno, da ne pride do zamika ali izpusta določene faze, saj so vse po vrsti za razvoj zelo pomembne in predvsem nenadomestljive. Če se posamezniku s 'pravilno' in družbi primerno edukacijo posvetimo že v zgodnjih letih njegovega življenja, v otroštvu in s tem že v sami primarni socializaciji, mu lahko omogočimo razvoj primernih in potrebnih sposobnosti, veščin, vrednot, načinov razmišljanja, udejstvovanja v kolektivu in skupini ter drugih, ki so izrednega pomena za integracijo v družbi. Le preko učinkovite edukacije v zgodnji mladosti, lahko iz vsakega posameznika naredimo zmagovalca, uspešnega posameznika, ki se bo znašel v tako kompleksni družbi, ki nas obdaja. »Edukacija, tudi demokratična, vselej postavlja določene kriterije; vedno je vključena v določeni družbeni, zgodovinski in kulturni kontekst, kar velja tudi za evropsko demokracijo, za katero so značilni integracijski družbeni procesi« (Židan 2007, 13).

Vrednotna usmerjenost vzgoje je pomemben vidik edukacije, ki se je skozi zgodovino spreminjala. Kot je bila npr. v preteklosti pomembna vzgoja vrednot meznega dela,

militarizma in tehnicizma, so danes pomembne drugačne vrste vzgoje. Po Novakovem mnenju mednje sodijo vzgoja za mir, sožitje in za čisto okolje (Novak 1995). V sodobnem času se ljudje premalo zavedajo pomembnosti vezanosti vzgoje na vrednotno usmerjenost tako posameznika kot družbe. Socializacija posameznika opremi z veščinami, ki mu pomagajo da se ta lahko uspešno spopada v specifičnem kulturnem in civiliziranem okolju, da etično razmišlja in je etičen pri svojih dejanjih ter da je odgovoren do sebe in drugih.

»Ko govorimo o vzgoji, mislimo na skup procesov, s katerimi se človek integrira v socialno skupino, ki ji pripada« (Laeng v De Bartolomeo in Tiriticco 1996, 17). Temu procesu nihče ne uide, saj se vsak posameznik sporazumeva z nekim jezikom tj. z neko določeno kulturo. V primitivnih družbah šol in vrtcev ni bilo. Da bi otrokom omogočili vzgojo, so te institucije nadomestili plemo in njihove starešine. Vzgoja je temeljila na spoznavanju kultur, miselnosti, tehnike in navad skupine. V sodobnih družbah se proces vzgoje začne v družini in kasneje preide na institucije; šole in vrtce, ki poskrbijo za ustvarjanje pomembnih predpogojev za nadaljnji razvoj družbe.

Torej je vzgoja pojav, ki človeka spremlja skozi vse življenje – je svojevrstni vseživljenjski pojav. V preteklih stoletjih so bili institucionalne vzgoje deležni le redki posamezniki, ki so izhajali iz premožnih družin. Revnejši pripadniki naroda si te oblike vzgoje niso mogli privoščiti in so zato svoje potomce vzgajali v domačem okolju.

Med omenjenimi vrstami vzgoje je obstajala razlika, saj so bili otroci, vključeni v institucionalno vzgojo, deležni drugačne edukacije, kakor tisti, ki so bili vzgojeni izključno v domačem ognjišču. Prvi so že zaradi nastopa tretje osebe (poleg staršev še vzgojitelja) imeli dve različni obliki vzgoje – a vendar v primerjavi z drugimi, plemenitejšo obliko. Imeli so možnost seznaniti se s širšo paleto takratnih igrač in raznih didaktičnih pripomočkov, ki jih revnejši starši svojim otrokom zaradi pomanjkanja sredstev niso mogli kupiti.

2.1 FILOZOFIJA VZGOJE

Ob koncu 18. stoletja je vladalo mišljenje Locka, da se osebnost rodi kot tabula rasa in se od nje pričakuje, »da bo zajemala iz izkušnje, učenja in socialnih vplivov« (Laeng v De Bartolomeo in Tiriticco 1996, 19). Na vzgojo je v veliki meri vplivala tudi religija, ki je med drugim vključevala strog in frontalen način edukacije. V času svetovnih vojn je bila zaradi potreb države vzgoja delno porušena. Mladi posamezniki so bili prisiljeni vzgajati se v vojne veterane. Vsiljevali so jim vojno kulturo in tako onemogočili vse ostale oblike edukacije. Ljudje so se podrejali volji države in njene politike. Niso imeli svobode izbire.

Že po koncu svetovnih vojn so se začele oblikovati drugačne miselnosti, ki so staršem in mladini omogočale večjo svobodo, čeprav še vedno omejeno. Mnogi misleci so bili v tem obdobju privrženci življenjskega in ustvarjalnega zagona.

Skozi zgodovino sta si večinoma nasprotovala dva različna bregova, načina vzgoje: na eni strani klasično–krščanski in na drugi pozitivistični koncept vzgoje. Prvi zagovarja vzgojo, temelječo na učenosti in vrlinah, drugi pa temelji na skrajšani rekapitulaciji usvojenih znanj in o vzgoji koristnih navad.

Filozofske korenine pedagogike slonijo na trilogiji pedagoških disciplin; antropologija, teologija in pedagoška metodologija. Antropologija predstavlja človeka takšnega kakršen je; teologija predstavlja človeka takšnega, kakršen bi moral biti; pedagoška metodologija pa se uporablja za prikaz primerjave med prej naštetima, ki tako skuša poiskati tretjo, vmesno pot. Ključni koncept pedagoške antropologije je možnost vzgajanja in vzgajanje. »Človeka je možno vzgojiti, ker je socialno in racionalno bitje, to pomeni, da vzgoja podaljša in izpopolnjuje razvoj ... in teži k temu, da bi privedla človeka od živalskosti do racionalnosti« (Laeng v De Bartolomeo in Tiriticco 1996, 23). Iz tega lahko razberemo, da se je človek sposoben učiti tako iz lastnih izkušenj, kot iz odkritij in poučevanja drugih posameznikov. Torej je vzgajan in se v določeni meri tudi samovzgaja preko lastnih spoznanj.

Vzgoja poteka tudi preko instinktivne ravni. Človek se rodi z določenimi predispozicijami, kot so barva oči, same fiziognomije telesa, intelektualne sposobnosti, se rodi z organi, kot so noge in roke, ki že same po sebi spodbujajo človeški instinkt. Ti instinkti so sicer vrojeni, a vendar če takih in podobnih predispozicij posameznik ne bi razvijal in spodbujal s pomočjo naravnega okolja, bi le ti v določeni meri okrnili. Drugače povedano, instinkt preneha biti instinkt, ko fizični odnos vključi še odnos z realnostjo. Človek stoji na dveh nogah, a vendar če se tega ne bi priučil v družbi, preko vzgoje, bi hodil po štirih nogah, kakor to počno živali.

Primer za to so volčji otroci, ki so bili najdeni v gozdu in se niso sporazumevali z besedami, kakor to počnejo ljudje, niso hodili samostojno po dveh nogah in podobno. Niso imeli nikakršnih kulturnih vrednot in idealov po katerih bi se ravnali. Postavljeni so bili v divje okolje, kjer niso imeli možnosti učenja socialnih in kulturnih veščin. Tega se ljudje naučimo preko vzgoje. Torej rodimo se s predispozicijami, ki pa jih moramo nadalje razviti v okviru načel in vrednot družbe, v kateri živimo. Temu procesu pravimo učenje.

Da bi proces učenja stekel, morata biti prisotna dva akterja, to sta učitelj in učenec oz. vzgojitelj in gojenec. Zdenko Kodelja v knjigi Objekt vzgoje (Kodelja 1995), v nasprotju s tradicionalno pedagoško znanostjo, opredeli vzgojitelja kot objekt vzgoje in učenca kot subjekt vzgoje. Gre za spremenjen položaj učenca, ki je v tradicionalni šoli zasedal mesto pasivnega posameznika. Ta se je prilagajal učni snovi ter njene vsebine sprejemal in prevzemal. V takšni obliki edukacije je bil poudarek na učnih programih in zakonitostih logičnega strukturiranja učne snovi. Ko učenca iz objekta postavimo za subjekt izobraževalnega procesa, ga s tem postavimo v središče dogajanja. Nova opredelitev zahteva, da vzgojitelj spoštuje otrokovo svobodo in avtonomijo, otroka najprej spozna in nato njegovi naravi, lastnostim in sposobnostim prilagodi vsebine, oblike in metode dela. Na takšen način posameznik tudi sam sodeluje pri lastni vzgoji.

Filozofija se ukvarja s cilji vzgoje. Za cilj vzgoje bi lahko postavili učenca oz. subjekt vzgoje ki je torej tisti, kateremu je potrebno posvečati veliko pozornosti. Vzgojitelj mora biti dobro poučen, da lahko primerno vzgaja. Država pa je postavljena, da zagotoviti dovolj sredstev, primerno infrastrukturo in vire za strokovno usposabljanje tistih, ki vzgajajo.

Samo tako bodo lahko gojenci usposabljeni v želeni smeri in tako sprejemali norme in vrednote, ki posameznika vzpodbudijo k razvoju kompetenc za povečanje zaposljivosti.

2.2 SOCIOLOGIJA VZGOJE

Sociologija vzgoje obravnava odnos med vzgojo in družbo, med izobraževalnimi in družbenimi procesi. Preko vzgojnih procesov se vsak posameznik socializira in tako vstopi v družbo. Proces socializacije je že od davne zgodovine potekal v okviru družbe, od 19. stoletja naprej pa so to vlogo prevzele institucije, šole in vrtci. Socializacija in šolanje se torej odvijata v istem starostnem obdobju, v katerem je vsekakor zelo pomembno na kakšen način se posameznika vzgaja.

Družba deluje kot sistem kompleksnih vlog, katere delujejo na osnovi norm. Vzgoja tako prevzema normativen značaj takrat, ko mora k določeni vlogi naravnano posameznika prevzeti norme, ki so tej vlogi pripisane. V kolikor posameznik tega ne stori, ravna v nasprotju z ravnovesjem sistema in tako povzroči konflikt med družbo in posameznikom.

»Šolo občasno obravnavamo kot sredstvo privolitve v red in socialne vrednote, kot institucijo, ki posameznika vpeljuje v socialno vlogo, kot mesto reprodukcije socialno-ekonomskih odnosov« (Volpi v De Bartolomeo in Tiriticco 1996, 69). Po mnenju Volpija nekateri teoretiki trdijo, da družba privilegira tiste posameznike, ki so že na začetku institucionalne vzgoje socialno bolj usklajeni, boljše vzgojeni v skladu s kulturo in vrednotami, ne usklajene posameznike pa enostavno postavi od rob. Bolje vzgojeni posamezniki, ki ne povzročajo konfliktov, imajo tako več možnosti, da se tekom življenja uveljavijo, dosežejo svoje cilje in postanejo uspešni pripadniki določene družbe. Primarna vzgoja, družbeno pravilna vzgoja v otroštvu, je ključnega pomena, saj se lahko le preko nje povzpne po družbeni lestvici in tako dosežemo največ, kar nam lahko določena družba nudi.

Odnos med posameznikom in skupino (družbo) se ne spreminja, medtem ko se vrednote vseskozi spreminjajo in od njih je odvisna smer in tip vzgoje. »Vzgojiti posameznika

pomeni pomagati mu, da zgradi harmonično vedenje za optimalen spopad z družbo oziroma obnašanje, ki ga bo družba potrdila« (Volpi v De Bartolomeo in Tiriticco 1996, 70). Če bomo svojega otroka vzgojili primerno vrednotam in idealom družbe kateri pripadamo, mu bomo že v samem začetku podarili temelje, na katerih bo lahko suvereno gradil skozi vse življenje. Dali mu bomo tiste pomembne osnove, brez katerih bi se težko uveljavil. Vplivale bodo na njegovo konkretno izobraževanje in proučevanje vplivov, katerim bo izpostavljen med razvojem in med vključevanjem v kolektiv.

V kolikor posameznika tako ne vzgojimo, bo ta skozi vse življenje prisiljen iskati prave vrednote. Ker je skozi čas težko oceniti primernost vrednost, se lahko posameznik znajde v zmedenem stanju, v katerem snuje nesmiselna dejanja. Postavljen bo v nasprotje z družbo. Socialni dejavniki vzgoje so zatorej zelo pomembni in predstavljajo osnovo, na kateri gradimo mnogotere izobraževalne kontekste.

Poleg staršev je šola tista, ki je kot svetovna izobraževalna institucija postavljena, da posameznikom predaja vrednote in jih koristi kot sredstvo edukacije. Ivančičeva na primer med drugim identificira formalno in institucionalno učenje za aktivno državljanstvo v katerem posamezniki (državljeni) razvijajo vrednote, stališča, znanja in spretnosti za razvoj demokratičnosti in družbene integriranosti (Ivančič 2004). Posamezniki se kot taki ne rodijo, ampak se s pomočjo socializacije in prevzemanjem vrednot v take vzgojijo. Da bi bili posamezniki aktivni in kompetentni državljani, morajo demokratične družbe zagotoviti ustrezne pogoje za učenje v šolah. Šola je namreč pomemben prenašalec vrednot, ki posameznika nauči kako naj slednje vzdržuje in neguje. Tudi Novak se strinja, da mora šola posameznikom vzgojiti norme in vrednote demokratične kulture ter posameznike vzgojiti v aktivne državljane, da bodo ti lahko sodelovali v demokratičnih procesih. Državljan mora ohraniti svojo slovensko identiteto in hkrati biti prožno prilagodljiv z upoštevanjem različnih vidikov, stališč, idej in vrednot, ki jih ponujajo ostale družbe (predvsem države Evropske unije) (Novak 2006).

2.3 SODOBNA VZGOJA

Družba je s časom postala kompleksnejša in temu primerno bolj razslojena. Pojavili so se različni novi načini integracije in temu primerno je šola sedaj poklicana, da spremeni način dela in vzgajanja otrok ter mladine. Spremenile so se izobraževalne navade, način poučevanja, drugačne so potrebe po delavnih mestih in usklajevanje med delom in prostim časom. Zaradi podrejenosti šole vrednotam družbe, se bo morala šola spremeniti v skladu s spremembami družbe. Življenjska fragmentiranost je tako raznolika, da je potrebno pobrskati po najboljših vzorcih, katerim bi se družbe prilagajale, da bi vzgajale času primerne posameznike. »Če je v preteklosti industrijska oblika dela zahtevala industriji prilagojene izobraževalne prakse, postavlja današnja informacijska delovna oblika zahtevo po informacijskih izobraževalnih praksah« (Židan 2007, 15–16).

Laporta poudarja, da gre v sodobni vzgoji za asimetrični odnos, kjer je učitelj vedno v prednosti pred svojim učencem, saj ta še nima ustreznega znanja. Zato, da bi pri vzgoji le prišlo do konstruktivnega odnosa, je potrebno priznati svobodo učečega.

Tako interpretiran pojem vzgoje temelji na konceptu učenja. Laporta definira tri poteze take vzgoje:

1. poteza: oblikovanje komunikacije, kot nujen pogoj za vzgojo, ki zahteva dva udeleženca, sporočevalca in naslovnika. Komunikacijski proces se začne z vprašanjem učečega.
2. poteza: pogoj asimetrije med dvema udeležencema komunikacijskega procesa, kjer je sporočevalec v vlogi učitelja in naslovnik v vlogi učečega.
3. poteza: predstavlja koncept učenja, kjer oblikuje vlogo učečega in implicira svobodo učenja, ki jo določata motivacija in izbira.

V tem kontekstu je bil »udeleženec, ki sprejema sporočilo, definiran kot sposoben učenja in svoboden v svojem izvajanju« (Laporta v De Bartolomeo in Tiriticco 1996, 37). Svoboda učečega je torej jedro vzgojnega odnosa in v odnosu učitelj–učenec vedno izhajamo iz možnosti, ki jih ima vsak učitelj, upoštevajoč kulturo in profesionalne načine, s katerimi je obdarjen, da svojim učencem indoktrinira predmet didaktične komunikacije.

Klasiki sociologije so vzgojo razumeli drugače. Durkheim je bil mnenja da cilj pedagogike ni »... pojasnitev tega, kar je, in tistega, kar je bilo, temveč, da določi, kaj mora biti, da predpiše recepte za pravilno ravnanje« (Kodelja 1988, 69). Vzgoja je zanj sredstvo, s katerim si družba zagotavlja pogoje za lastno preživetje in se medgeneracijsko prenaša. Ustrezati mora družbenim potrebam in imeti kolektivno funkcijo. Namen vzgoje je prilagoditi posameznika družbeni skupini, v kateri bo živel in tako iz človeka ustvariti družbeno bitje. Vzgoja je prisilne narave, ker se posameznik rodi v določeni družbi in se mora njej prilagoditi. Posameznik mora biti predan skupnosti v kateri živi in se z njo poistovetiti ter prevzeti njene norme in vrednote. Vse je torej podrejeno skupnosti. Sodobna vzgoja pa nasprotno temelji na posamezniku in na individualnem konceptu.

Kant pravi, da je človek edino bitje, ki ga je potrebno vzgajati. Da je lahko človek postal to kar je, torej človek, se lahko zahvali le vzgoji. Pod vzgojo Kant razume oskrbo oziroma vzdrževanje, disciplino, poučevanje in oblikovanje posameznika (Kant 1988, 147–158). Posameznika obravnava kot smoter sam po sebi, vrednote pa so zgolj posledice obstoja človeka, ki ima poželenje, razum in svobodo. Tako kot Durkheim tudi Kant meni, da je prisila uporabna veščina pri vzgoji posameznika. Potrebna je za to, da se slednji nauči poslušnosti. Kasneje se prisila pojavi v moralni obliki, ko posameznika zavezuje k spoštovanju norm in vrednot.

Za razliko od klasikov se pri sodobni vzgoji izogibamo uporabi prisile kot sredstvu edukacije. »Danes, v informacijski družbi, imata človekova inteligenca in njegov um vse večji pomen« (Židan 2004, 81). Ker se človekov duhovni kapital ne more iztrošiti, je kot pravi Židanova, trening inteligence zelo pomemben. Znanja ni nikoli preveč in oblikovanje dobrih učnih navad že v zgodnjem otroštvu, ko je posameznik najbolj dovzeten za nova spoznanja, daje nadaljnjemu izobraževanju veliko podlago. To je smiselno doseči na spontani način, tako da se otroku dopušča možnost izbire.

Kakovost izobraževalnega procesa in samega izobraževanja omogoča oblikovanje pomembnih osebnostnih prvin in kompetenc. Posameznik mora tekom edukacije osvojiti in se naučiti reševati probleme, kritično in samostojno razmišljati, znati izbirati in sprejemati

odločitve, biti mora iznajdljiv in fleksibilen, sposoben odzivati se na spremembe v družbenem in naravnem okolju, zavzeti se za sebe in druge, spoštovati drugačnost, biti strpen in solidaren. Pripravljen mora biti na aktivno učenje in vseživljenjsko izobraževanje ter nenazadnje biti samoiniciativen in samoučinkovit.

V sodobni vzgoji imajo posamezniki v primerjavi s preteklostjo veliko prednosti, saj jim institucije omogočajo učenje s pomočjo velikega števila različnih didaktičnih pripomočkov, ki polepšajo vzgojne trenutke in posamezniku omogočijo učinkovitejšo edukacijo. Navkljub temu pa vzgojo lahko razumemo kot bipolaren proces, saj hkrati predstavlja svobodo in omejitve. Bolj vzgojeni posamezniki so svobodnejši pri svojem delovanju saj so s svojo seznanjenostjo z vsebinami družbeno sprejemljivih norm daleč pred tistimi, ki so manj vzgojeni oziroma so manj prilagojeni družbenim normam in vrednotam. Posamezniki, živeči v določeni družbi, so prisiljeni k prevzemanju družbenih norm, s katerimi družba zavaruje svoje vrednote. Posledično je njihova izbira možnosti delovanja omejena samo znotraj družbeno dovoljenih ter odobranjih norm in vrednot. Zato so posamezniki dejansko svobodni samo znotraj norm in vrednot, ki jih določa družba v kateri živijo.

Mehko ravnotežje med omejitvami in svobodo je v vrtcu ustvarjeno s strani vsakodnevnih rutinskih dejavnosti. Ker cilji in primeri rutinskih dejavnosti v kurikulumu niso zapisani, se od vzgojitelja pričakuje v skladu s kontekstom primerno ravnanje. V kolikor dnevna rutina ni preveč toga in se dopuščata fleksibilnost ter možnost za individualne pobude in izbire otrok, so rutinske dejavnosti v določeni meri celo zaželeni saj otroku razvijejo občutek varnosti, ker lahko ta pričakuje, kaj se bo v določenem delu dneva dogajalo in hkrati omogočajo vzpostavljanje novih socialnih povezav in pogovor med otroki. V novejših raziskavah se raziskovalci osredotočajo predvsem na možnosti, ki jih rutinske dejavnosti ponujajo pri razvoju govorne kompetentnosti. Otroci so z obiskovanjem vrtca s časom razvili sekundarno obliko prilagajanja normam in razvili vedenja, s katerimi so slednjim nasprotovali. Znotraj omejitev in svobod, lahko posameznik v procesu socialnega učenja razvije samostojnost (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 87–89).

Novak meni (Novak 2006, 150–151), da je v današnji kulturi premalo skupnih vrednot, različni vrednotni sistemi pa med seboj niso zadostno usklajeni, saj vzgojno izobraževalne

institucije in šolski sistemi poudarjajo različne vrednote. Vsaka šola bi morala kot skupno univerzalno vrednoto poudarjati pravičnost. Obstoječa šolska zakonodaja zagovarja le splošne vrednote. Po Novakovem mnenju bi šola poleg teh morala spodbujati razvijanje posebnih vrednot »... v smislu razvoja postmoderne osebnosti kot odprte, senzibilne, večdimenzionalne in multifunkcionalne« (Novak 2006, 151). V kolikor želimo doseči trajnostni razvoj in s tem trajnost vrednot, moremo oblikovati navade, ki bodo spodbujale povezovanje različnih kompetenc s smislom življenja posameznika in skupnosti.

Ker je vzgoja stranski produkt izobraževanja Kroflič pravi, da je potrebno vzgojo v šoli skrbno načrtovati in dati tako otrokom, ki šolo obiskujejo kot njihovim staršem jasno vedeti, kako učitelji vzgajajo in katere vrednote oblikujejo svojim učencem. Zato je potrebno da šola, na podlagi z zakonom določenimi vzgojnimi koncepti, z vzgojnim načrtom naredi edukacijo v šoli transparentno ter tako pridobi dovoljenje za vzgajanje vedenjskih vzorcev, vrednot in prepričanj. Smisel šolske vzgoje pa ni v prenašanju natančno določenih tradicionalnih vrednot, temveč: »... podpora razvoja človekovih osebnostnih potencialov, s pomočjo katerih si bo posameznik sam zgradil lasten pogled na svet in lasten vrednostni sistem« (Kroflič in ostali 2009, 15).

Tudi Gutmannova, ki jo Kroflič povzema, na sodobno vzgojo gleda na podoben način. Vzgoja je pomoč posameznikom, da razvijejo sposobnost razumevanja in vrednotenja različnih življenjskih stilov in družb. Tukaj se pojavi problem pri opredelitvi koncepta, kaj predstavlja oziroma kaj je dobra družba in kakšno je dobro življenje. Kroflič meni, da je rešitev v tem, da se vrednote predstavi kot diskutabilne in ne absolutno veljavne. Naloga učitelja pa je, da posameznika poleg seznanjanja z vrednotami spodbuja k moralnemu razsojanju.

Uletova pravi, da so v zadnjem desetletju mladi posamezniki razvili vedenjski stil, ki slednjega pokaže kot neobčutljivega in neranljivega, ki se zna hitro in hladno odzivati na vse kar ga lahko doleti, pa čeprav zgolj navidezno. Taka identiteta za seboj skriva krhko psihosocialno ravnotežje posameznika (Ule 2008, 169–172). Zanimivi so rezultati slovenske raziskave Kaj se zdi mladim v življenju zelo zaželeno, kjer so preverjali vrednotne orientacije mladih v letih 1993, 1995 in 2008. Ugotovili so, da se vrednote v

zadnjih petnajstih letih niso spremenile. Za študentsko populacijo so najpomembnejše vrednote resnično prijateljstvo, urejeno družinsko življenje, samorealizacija in avtonomija. Rezultati raziskav kažejo na to, da se mladi umikajo v zasebnost in družino ter se umikajo od sodelovanja v javnih zadevah (Ule 2008, 181–183). Ta prestop iz javnega v zasebno, ki se je zgodil v zadnjih dvajsetih letih od mladih zahteva povečano zavzemanje za razvoj kompetenc raziskovanje priložnosti in tveganj ter samodisciplino.

Nenazadnje bi rada poudarila pomembnost kakovosti izvajanja edukacije in njegovega spremljanja in evalvacije. Knjiga *Kakovost v vrtcih* (Marjanovič Umek in ostali 2002) ponuja orodja s pomočjo katerih kakovost spremljamo in ovrednotimo. Ponuja korake za izvajanje samoevalvacije in v pomoč ponudi štiri vprašalnike za samoevalvacijo kakovosti v vrtcu: za strokovne delavke in delavce; za vodstvene delavke in delavce; za starše; ocenjevalna lestvica za strokovne delavke in delavce, kjer primerja zaželeno in dejansko delo v vrtcu. Avtorice poudarjajo tri področja kakovosti, ki omogočajo tako vrtcu, kot posameznikom bolj premišljen in strokoven izbor področij samoevalvacije.

Področja kakovosti v vrtcu (Marjanovič Umek in ostali 2002, 40):

- Strukturalna raven: vključuje vhodne kazalce kakovosti, ki opisujejo objektivne pogoje in možnosti v katerih poteka edukacija v vrtcu. Gre za organizacijo dela in življenja v vrtcu, oblikovanost prostora, velikost igralnice, materiali, razmerje med številom vzgojiteljev in otrok v oddelku, strokovna usposobljenost strokovnih delavcev v vrtcu.
- Posredna raven: se nanaša na subjektivne pogoje in možnosti v katerih poteka edukacija v vrtcu. Gre za vključenost zaposlenih v izobraževanje, sodelovanje z drugimi vrtci in institucijami, sodelovanje med zaposlenimi, sodelovanje med vrtcem in družino.
- Procesna raven: vključuje kazalce, ki opisujejo načrtovani in izvedbeni kurikulum. Gre za to, kako poteka in se izvaja vzgojni proces, načrtovanje in izvajanje kurikula, rutinske dejavnosti, igra, socialne interakcije med otroki.

2.4 PRIMERI SODOBNE OBLIKE EDUKACIJE

Sodobna edukacija je naredila preskok iz frontalnega skupinskega načina vzgoje in se vedno bolj usmerja na individualizem. Velik poudarek je na samovzgoji, kot pomembni prvini sodobne primarne socializacije, ki posameznike že v zgodnjem otroštvu pripravi na sposobnost aktivnega sporočanja, na družbeno sodelovanje in kritično mišljenje. Predaja vzorcev, vrednot in samega znanja se pod neopaznim nadzorom vzgojitelja odvija na otroku čim bolj naraven in nevsiljiv način.

Nova znanja so kompleksna, informativna, usmerjena v prihodnost, empatična, ekološka, uporabno inovativna, metodološka, dialoška in samorefleksivna, ker so usmerjena k spoznavanju samega sebe in daljnoročnih posledic človekovega ravnanja nasproti dosedanjemu enodimenzionalnemu znanju. Tako po eni strani nastaja celostno znanje na osnovi vzgoje za vrednote, po drugi strani pa moralna, intelektualna, estetska in ekološka (samo)vzgoja dobiva svojo celovitost od celostnega, interdisciplinarnega znanja kot njene vsebine; postaja multifunkcionalna in usmerja posameznike od zunanje kontrole k samokontroli. Vživljanje v drugega je pogoj ravnanja, ki je v skladu z razumevanjem motivov in pričakovanj drugih in pomeni po eni strani preseganje in po drugi dopolnjevanje storilnostnega motiva doseganja (achievement). (Novak 1995, 22).

Določeni avtorji (Kroflič, Kruger in Tomasello v Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 18) ugotavljajo, da so pri posameznikovi vzgoji pomembni vloga formalnega učenja na področju otrokovega spoznavnega razvoja in razvoja akademskih spretnosti ter vloga socialnega učenja, ki otroku skozi perspektivo odraslih omogoča učenje z vživljanjem v moralne dileme in reševanjem medvrstniških konfliktov. Otrok naj bi ponotranjil poglede in stališča odraslih, jih naredil za svoje in ustvaril prijateljsko ozračje ter razumel moralne dileme.

V nadaljevanju bom predstavila tri primere sodobne vzgoje; Montessori pedagogiko, Waldorfsko šolo in program Korak za korakom. Vse našteje oblike vzgoje so usmerjene k

individualizmu in dajejo poudarek na notranjo motivacijo otrok, izkustveno učenje, samovzgojo, spodbujajo in omogočajo svobodno gibanje otrok in samostojno izbiro dejavnosti s strani otrok. Vzgojitelj ima vlogo opazovalca, ki otroke skrbno spremlja in sledi njihovemu razvoju ter jih usmerja v toliko, da predstavi materiale (montessori edukacija), pokaže dejavnost (waldorfska šola) se z otroki pogovori o dnevnih dejavnostih (korak za korakom). Pri vseh treh oblikah edukacije pomemben prostor, ki mora biti smiselno didaktično oblikovan. Kot navajata avtorici Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj, so nekateri principi in prakse, ki so značilni za montessori in waldorfske vrtce, že opisani v kurikulumu, vendar sta ti dve obliki edukacije vezani na posebna pedagoška načela, ki so drugačna od opisanih v kurikulumu. Filozofija, ki jo imata v ozadju, bi na ta način zvođenela (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008).

Gre za oblike vzgoje, ki so svetovno priznane in so razširjene tudi v Sloveniji. Program Korak za korakom je pri nas prisoten nekoliko dlje kot drugi dve in je zato tudi bolj razširjen po državi. Montessori pedagogika in Waldorfska šola sta zaenkrat prisotni le v Ljubljani in Mariboru.

2.4.1 MONTESSORI PEDAGOGIKA

Snovitelj Montessori pedagogike je italijanska zdravnica, učiteljica in vzgojiteljica Maria Montessori. Pri snovanju svojega modela edukacije je izhajala predvsem iz izkušenj, ki jih je pridobila pri delu s psihično zaostalimi otroki ter iz Rousseaujevih in Pestalozzijevih misli. Prvi otroški dom oz. vrtec je bil ustanovljen v Italiji leta 1907. V njem je Montessorijeva imela možnost, da je vrtec v celoti sama organizirala (od priprave učiteljev oz. vzgojiteljev na montessori pedagogiko, do materialov). Uporabila je čutni material, ki ga je uporabljala pri vzgoji zaostalih otrok in tako preizkusila njegovo uporabnost pri vzgoji normalnih otrok. S svojim načinom edukacije je pretrgala vezi s tradicijo in pripomogla k napredku italijanskega družbenega življenja. Na njeno delo je v veliki meri vplivalo tudi njeno sodelovanje s humanitarnim društvom iz Milana, ki je delalo na dvigovanju poklicne kvalifikacije nezaposlenim delavcem in jim pomagati najti delo ter skušalo izboljšati položaj revnih.

Dve leti po ustanovitvi otroškega doma je montessori metoda dobila tudi svojo teoretično formulacijo. Leta 1918 so bili v Italiji ustanovljeni že tri montessorijevi študijski centri, v okrilju katerih so skušali ustanavljati šole organizirane po njeni metodi. Kaj kmalu je bilo število otroških domov in osnovnih šol že zelo razširjeno. Leta 1934 so organizirali prvi Mednarodni tečaj za pripravo učiteljev, katerega se je udeležilo preko sto učiteljev in vzgojiteljev s celega sveta. Marija Montessori je vodila trideset mednarodnih tečajev na različnih koncih sveta. V času fašizma v Italiji je bila Marija Montessori prostovoljno izgnana iz svoje domovine.

Glavne značilnosti Montessorijeve edukacije slonijo na osvoboditvi otroka od pritiskov odraslih, vzgajanju v otroku primerno pripravljenem okolju ter dopuščati otroku prosto pot, da skozi znanstveno priznanje kot osebe, otrok verjame in zaupa v svoje konstruktivne zmožnosti. S prisilami odrasli, namesto da bi spodbujali, otrokovo rast zavirajo, saj skušajo otroku nehote vsiliti čas in ritem ter vsebine učenja in modele obnašanja. Okolje kjer otroka vzgajamo mora biti pripravljeno tako, da ustreza otrokovemu fizičnemu, miselnemu in čustvenemu nivoju. Spodbujati mora samovzgojo. Montessori pedagogika otroku omogoča učenje, ne da bi se sam tega zavedal in hkrati z osvajanjem znanja doživlja veselje v obliki pustolovščine. Na razpolago so mu različni didaktični materiali, med katerimi otrok sam izbira in »...lahko deluje z rokami in razumom, da ustvarja in predeluje kulturo« (Štradjot 1996, 22). Glavna naloga vzgojitelja oziroma učitelja je, da pripravi primerno okolje in otroku omogoči učenje s pomočjo rokovanja materialov in ponavljanjem dejavnosti. V otroka vzgojitelj posega čim manj; ga opazuje med dejavnostjo in neposredno ne poučuje. Otrok je namreč srkajoči um, ki vase vpija elemente iz okolice.

Didaktični materiali so skrbno izbrani in preizkušeni. Spodbujajo k zaznavanju, rokovanju in pridobivanju novih izkušenj na podlagi principa poskusov in napak. Namenjeni so »...urjenju zaznavnih, gibalnih in spoznavnih sposobnosti, kar otroku omogoča hitro usvajanje spretnosti branja, pisanja in računanja« (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 19). Pritegnejo otrokovo pozornost in ga spodbudijo k dejavnosti ter na tako omogočajo metodično izobraževanje otrokovih čutil. Ključno v procesu učenja je ponavljanje

dejavnosti. Edino pravilo, ki ga otrok mora sprejeti je, da material vrne na svoje mesto. Pomembno vlogo igrajo dejavnosti iz vsakodnevnega življenja, kot so gospodinjska opravila, skozi katere otroci razvijanju vztrajnost, pozornost ter skladnost gibanja rok in oči.

Montessori vrtec je prostorsko oblikovan v štiri igralne kotičke: kotiček za razvoj praktičnih spretnosti, kotiček za pridobivanje zaznavnih izkušenj, kotiček za jezik in kotiček za matematiko (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 20–21).

V Sloveniji imamo zaenkrat štiri vrtce, ki temeljijo na montessori pedagogiki. Prvi Montessori vrtec, imenovan Angelin vrtec, se je pojavil v Ljubljani leta 2002. Ustanovil ga je Uršulinski zavod za vzgojo izobraževanje in kulturo. Ravno tako v Ljubljani je Montessori inštitut – zavod za pomoč staršem pri razvoju otrok, ustanovil hišo otrok Dravlje. Zavod Antona Martina Slomška je v Mariboru ustanovil hišo otrok. Montessori mesto – zavod za montessori vzgojo pa je ustanovil hišo otrok sončnica.

Močno izpostavljanje intelektualnega razvoja posameznika in s tem zanemarjanje socialnega in čustvenega razvoja je bilo kmalu po ustanovitvi predmet kritik številnih avtorjev (npr. Dewey in Loschi v Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 21). Edukacija bi morala biti celostna in zajemati vse sfere otrokovega razvoja. Čeprav montessori edukacija zagovarja dejavno učenje otroka kot zadostno za doseganje sprememb v razvoju in učenju, so prej omenjeni avtorji mnenja, da to ni dovolj.

Nekateri avtorji (Beller, Zimmer, Aiken, Rubin in Bryant v Marjanovič Umek in Maja Zupančič 2006, 143) z rezultati svojih raziskav potrjujejo, da so se otroci, vključeni v Montessori program pogosteje igrali funkcijske igre in manj simbolne igre in igre vlog, kot v drugih oblikah edukacije. Po mnenju navedenih avtorjev Montessori edukacija ne spodbuja popačenja realnosti in pretvarjanje temveč v večji meri poudarja bolj realno igro, ki vključuje otipanje, prijemanje, metanje, tek, vzpenjanje in s tem preizkušanje senzomotornih shem na predmetu.

Pred časom sem se tudi sama udeležila izčrpnega seminarja na temo montessori edukacije in menim, da je ta oblika edukacije ustrezna v kolikor želimo otroku omogočiti, da se sam razvija v skladu z njegovimi potenciali. Izbira ali ne izbira take oblike edukacije pa je prepuščena posamezniku, ki se znajde v vlogi starša.

2.4.2 WALDORFSKA ŠOLA

Začetki waldorfske šole segajo v Nemčijo leta 1919, njen utemeljitelj je avstrijski filozof in antropozof dr. Rudolf Steiner. Sprva je bila namenjena otrokom tovarniških delavcev in je izhajala iz takratnega modernega industrijskega življenja. Zanimanje za tovrstno obliko edukacije je bilo veliko in šola je tako ob ustanovitvi zbrala tisoč otrok iz različnih svetovnih držav (Nemčije, drugih evropskih držav in celo Amerike). Kasneje so tudi ostale države po svetu sledile Nemčiji in ustanavljale waldorfske šole.

Kljub družbeno političnemu odporu, ki ga je doživela zaradi vpeljave elementa individualnosti kot nasprotju takratne Hitlerjeve nacionalistične filozofije vzgoje in zaprtju večjega števila ustanovljenih šol, je kasneje waldorfska šola ponovno zaživela in se danes uveljavlja v več kakor 960 šol in 1500 vrtcev v 50-ih deželah sveta. Šole delujejo kot samostojne ustanove in so predvsem v severnih evropskih državah podprte tudi s strani države. Število ustanovljenih šol v posameznik državah z leti skokovito narašča in je npr. proti koncu dvajsetega stoletja v Nemčiji preseglo sto ustanov, na Nizozemski osemdeset ustanov. V Sloveniji je zaenkrat prisotna samo v dveh mestih, in sicer od leta 1992 v Ljubljani ter od leta 1999 še v Mariboru. V Ljubljani program zajema vrtec, osnovno šolo in gimnazijo (Waldorfska šola Ljubljana). V Mariboru, pa zaradi kasnejše ustanovitve, imajo vrtec in osnovno šolo. Gimnazija pa še čaka, da otroci zaključijo osnovno šolo in se bodo lahko nato vpisali v Waldorfsko gimnazijo (Zavod za razvoj Waldorfske pedagogike Maribor).

Waldorfska šola se je rodila iz predpostavke prerojenega človeka, ki »...lahko ponovno odkrije samega sebe in kljub vsem norim nasprotjem današnjega časa ugotovi, da so krepilne sile vsega gibanja še vedno resnica, lepota in dobrot, ki najdejo svojo uresničitve

le v ljubezni« (Edmunds 1991, 119). »Temelji na duhovnem razumevanju človeka in sveta ter umetnosti vzgoje, katere cilj je razvoj otrokovega celovitega mišljenja, ki vključuje ustvarjalno in analitično mišljenje« (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 21). Vzgoja je usmerjena k spontanosti igre v zgodnjem otroštvu (spodbuja razvoj kompetence moralnega razmišljanja in načina življenja), k zdravemu življenju s čustvi (spodbuja kompetenco razvoja socialnega posameznika) in k razvoju sposobnosti zdravega načina mišljenja (spodbuja razvoj kompetence vzajemnega razumevanja, sebe in drugih). Vzgojitelj ima vlogo podajanja primerov, otroci slednjega na svoj način posnemajo in delujejo preko podajanja svojih primerov. Učenje temelji na osnovni izkušnji, ki jo otrok pridobi prek naravnih materialov in praoblik. Materiali in gradivo je v večini primerov izdelano s strani vzgojitelja in staršev ter temelji na spodbujanju otrokove domišljije. Veliko časa je namenjenega prosti igri otrok.

Pomembni del vzgoje predstavljata ritem in otrokovo doživljanje ritma. Ritem je določen s posameznimi letnimi časi, posameznem tednu in tudi v vsakodnevnem izmenjavanju dejavnosti. Pomembni so tudi prazniki (krščanski). Šolsko leto je tako razdeljeno na štiri obdobja, ki so skladna z letnimi časi in s praznovanjem različnih prazniki znotraj njih. Posebnost waldorfskega vrtca je evritmija. Gre za posebno umetnost gibanja, temelječo na jeziku in tonih, ki jo je razvil Steiner. S tem načinom vzgoje se otrok nauči interpretirati misli, čustva, preteklost, sedanjost, prihodnost, liriko in dramatiko. Otroci preko ritmičnega gibanja izvajajo različne dejavnosti in preko njih izražajo čustva (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 22). Druga posebnost sta vegetarijanska prehrana in biološki izdelki, ki jih zaposleni v vrtcu uporabljajo za pripravo polnovrednih obrokov.

Šolo obiskujejo otroci od tretjega ali četrtega leta starosti, pa vse do osemnajstega ali devetnajstega leta in je strukturirana glede na tri obdobja otroštva (vrtec, osnovna šola in gimnazija). Učenje izhaja iz trenutnih potreb in je usmerjeno v vzpostavljanje »...pravega razmerja med čustvi, prepojenimi z mislijo, in mislijo, prežeto s čustvi...« (Edmunds, 1991, 112). Ko se pojavi določena zahteva, se osredotočijo nanjo in tako se ne držijo okostenelih vzorcev, ne zagovarjajo formalnih dogovorov, pravil, nagrad in kazni temveč poudarjajo samodisciplino in samovzgojo posameznika. Posamezniki niso razvrščeni glede na

individualne sposobnosti, saj se jih na različne načine spodbuja in tovrstna delitev ni potrebna. Waldorfska edukacija zagovarja tudi enakopravnost med spoloma in poudarja, da morajo ženske pridobiti določene moške lastnosti in obratno ter tako pripomore k preseganju družbenih razlik med moškimi in ženskami.

Veliko avtorjev (Kosovel, Kroflič, Lasch, Medveš v Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 22) kritizira waldorfsko pedagogiko zaradi ne spodbujanja otrokove zgodnje pismenosti. Steiner namreč nasprotuje učenju branja, pisanja in računanja pred sedmin letom starosti otroka. Kritike se nanašajo tudi na pogled duhovnega razvoja človeka, ki ga šola prenaša na otroka (reinkarnacija, razdelitev otroka na dušo in telo ter postavljanja vzgojitelja kot svečenika, kateremu starši brezpogojno zaupajo svojega otroka).

2.4.3 KORAK ZA KORAKOM

Program Korak za korakom je edukativni program, oblikovan za vzhodno evropske države, »da odgovori na dramatične družbene spremembe. Njegov oblikovalec je George Soros. Izražajo se v veliki informacijski rasti, v spremembi vlog tradicionalnih institucij. Tak nov izobraževalni model naj bi krepil kakovostim ki bosta nujni za človekovo ustvarjalno življenje v 21. stoletju« (Židan 2004, 46). Sponzoriran je bil s strani Sorosovega sklada, Open Society Institute New York. Program v največji meri poudarja demokratičnost in individualizacijo posameznika, ki se v slednjega postopoma uvajajo preko izobraževalnih ustanov. Zaživel je leta 1994.

Program temelji na tem, da je otrok v prvih letih življenja (od 0 do 6 let) najbolj plastičen in posledično najbolj dovzeten za spoznavanje in razvoj novih veščin in sposobnosti, zato mu je potrebno omogočiti, da to plastičnost kar najbolje izkoristi in razvija na vseh področjih. Strategije, ki jih je po programu Korak za korakom potrebno pri vsakem otroku uporabiti, so snovane na individualni ravni. Vsakemu otroku se posvetijo na drugačen, njemu prijazen način. Zato je opazovanje ter iskanje močnih in šibkih področij posameznega otroka zelo pomembna veščina.

Pomembno je, da se vsak posameznik vsestransko razvije in naloga vzgojitelja je, da poišče močne in šibke točke vsakega posameznika. Vsestranski razvoj doseže tako, da preko otrokovih močnih področij ponudi določene didaktične igre s katerimi vzpodbudi razvijanje šibkih strani. Otroku je omogočeno, da se preko njemu prijazne igre najde in priuči na različnih področjih. Edukativni program je sestavljen glede na faze razvoja otroka.

Skupine otrok v posameznem oddelku so heterogene. Prvotno je bil program načrtovan za področje vzgoje in izobraževanja otrok od tretjega leta do vstopa v šolo. Z razvojem pa se je razširil tudi na nižjo stopnjo osnovne šole in na oddelke vrtca, v katerih so otroci do tretjega leta starosti. Edukacija v oddelku v veliki meri poudarja družinsko vzgojo, družinske navade in sprejema družinsko kulturo, kar se odraža v poudarku na različnosti in na sprejemanju drugačnosti ter s tem individualnosti. Otroke se že v zgodnji fazi razvoja spodbuja k sprejemanju pravil, kot so upoštevanje drugega in njegovo svobodo, saj je vsak posameznik svoboden le dokler ne ogroža svobode drugega. V programu Korak za korakom imajo otroci možnost, da se že od malega naučijo demokratičnosti in kako postati evropski državljani.

Otroci se preko socializacije uvajajo v socialno družbo, učijo primerne ravnanja v medosebnih odnosih, medosebne dogovarjanja in pomoči drug drugemu. Preko igre se privadijo na družbeno razslojenost in solidarnostjo do šibkejših.

Vzgojitelj vodi portfolio znanja skupine v celoti in portfolio znanja posameznega otroka. Portfolio je dokument, s katerim se zabeleži proces učenja in v katerem se zbirajo dokazila o posameznikovem napredku in razvojni poti v določenem časovnem obdobju. To je sklop, kjer se zbirajo podatki o otroku, izdelki, opazovanja in ugotovljene značilnosti posameznega otroka, pripombe, razne njegove anekdote, predvsem pa napredovanja, ki jih je otrok dosegel od tedaj, ko je prvič vstopil v program Korak za korakom. Opazujejo se posamezna intelektualna področja, kaj ima otrok najraje, kje v igralnici se največkrat zadržuje in ostale podobne značilnosti. Tako ima vzgojitelj možnost, da otroke usmeri tudi na tista področja, kamor sicer ne zahajajo. Portfolio skupine in posameznega otroka ni dostopen javnosti. Vanj imajo vpogled le starši in vzgojitelj.

Več o programu Korak za korakom lahko bralec prebere v naslednjem poglavju, kjer bom predstavila dve raziskavi, ki sem jih izvedla v skupini otrok tega edukativnega programa.

3 FRONTALNI VS. INDIVIDUALNI NAČIN EDUKACIJE

Da bi se posameznik lahko aktivno in uspešno vključil v družbo, imata v sodobnem času ključno vlogo pri socializaciji vključevanje individualizacije in pri vzgoji vključevanje samovzgoje. Z institucionalizacijo procesa vzgoje in socializacije posameznika so postali pomembni sledeči dejavniki: delo, socializacija z individualizacijo in komunikacija, ki omogočajo posameznikovo sposobnost osvajanja znanja in predelave tega v različnih situacijah.

Zaradi večjega števila zunanjih in notranjih delavnikov so danes izobraževalne institucije v določeni meri sposobne širiti le parcialno znanje. Zato je ključnega pomena, da posameznik že tekom zgodnjega otroštva razvije kompetence, s pomočjo katerih je sposoben parcialno pridobljeno znanje razumeti, ga osvojiti in sam nadgraditi ter imeti sposobnost to znanje tudi uporabiti.

Ker smo si ljudje med seboj različni, imamo drugačne vrednote, znanja in nenazadnje tudi različne naravno dane intelektualne sposobnosti, mora vsak posameznik razviti svoj sistem, kako bo predana znanja osvojil. Vsak posameznik mora biti sposoben najti svoj individualen način, kako bo to znanje predelal, osvojil in uporabil v praksi. Torej mora razviti kompetence, ki mu bodo tekom življenja pri temu opraviu pomagale tako v šoli, kot kasneje na delovnem mestu. Individualen način edukacije omogoča, da se vzgojitelj, učitelj oz. tisti, ki izobražuje, vsakemu posamezniku posveti na drugačen način. Na način, ki je posamezniku bližje in mu je bolj razumljiv. Frontalen način edukacije, ki se je množično uporabljal še do konca 20. stoletja tega ni omogočal.

Tabela 3.1: Primerjava frontalnih in individualnih prvin edukacije

INDIVIDUALNA EDUKACIJA	FRONTALNA EDUKACIJA
Oddelki so heterogeni	Oddelki so homogeni
Otrok motivacijo črpa iz osebnega razvoja	Otrok črpa motivacijo preko učitelja
Temelj je na notranji motivaciji	Temelj je na zunanji motivaciji
Otrok sam najde svoje napake	Vzgojitelj kontrolira napake otrok
Poudarek na izkustvenem učenju	Vzgojitelj je nosilec predaje znanja
Otrok je v središču – vzgojitelj opazuje in usmerja otroka	Vzgojitelj je v središču
Otrok se svobodno giba in dela, sam izbira dejavnosti, ki ga zanimajo	Omejeno gibanje in delo, vzgojitelj v skladu z urnikom določa aktivnosti
Individualni tempo dela	Tempo odmerja vzgojitelj
Samodisciplina	Vzgojitelj disciplinira
Vzajemno pomaganje med otroki	Vzgojitelj pomaga
Otrokom je dana samostojnost odkrivanja svojih kompetenc	Vzgojitelj poučuje in odkriva otrokom kompetence
Igra in delo v vrtcu temeljita na realnem življenju (poudarek na konkretnem)	Igra in delo v vrtcu temeljita na igri vlog (poudarek na abstraktnem)

Ne glede na vrsto kurikula in različne pristope v vrtcih, so za kakovostno igro otroka v vrtcu pomembni čas in prostor, fleksibilen kurikulum ki daje možnosti za pridobivanje različnih igralnih izkušenj in zagotavlja ravnotežje med otrokovimi in vzgojiteljevimi nameni ter primerna kombinacija dejavnosti in izkušenj ki si jih otrok sam izbere in tistih, ki jih določi vzgojitelj. Pomembna je podpora otroku pri spoznavanju drugih (tako vrstnikov kot odraslih) in oblikovanje zaupanja in samospoštovanja. Kakovostna igra mora otroku nuditi tudi možnost razvoja odgovornosti za učenje in vedenje, tako da spodbuja sprejemanje odločitev in izbir, omogoča načrtovanje in prošnje za pomoč in nudenje pomoči ostalim otrokom v oddelku. Nenazadnje je pomembno spoštovanje in poslušnost

drug do drugega in visoka usposobljenost vzgojitelja, ki igro spremlja in se vanjo po potrebi tudi vključi (Marjanovič Umek in Maja Zupančič 2006, 146).

3.1 NACIONALNI PROGRAM

Nacionalni program ni zasnovan na tako individualni ravni in demokraciji, kakor programi Korak za korakom, Montessori pedagogika in Waldorfska šola. Temelji na bolj frontalnem načinu edukacije, čeprav se z leti počasi približuje sistemom, ki temeljijo na individualnosti. Ne poudarja samovzgoje otroka, njegovega samooblikovanja in ne išče harmonije znotraj otroka. Ker je financiran s strani države so sredstva minimalna, posledično je manjša tudi kakovost samega programa.

Glavna razlika med programi, ki gradijo na individualnosti in nacionalnim programom je v načinu dela. Načela so pri obeh programih podobna, način dela (frontalno–individualno) pa je zelo različen. Sestavila sem tabelo, kjer so te razlike jasno razvidne (glej tabela 3.1). V nacionalnem programu je vzgojitelj v središču, on je tisti ki določa urnik in tempo dela. Določa vsebine osvajanja znanja in prekinja delo otrok s tem, ko jim nudi motivacijo, jih disciplinira in jim pomaga pri delu. Rada bi opomnila, da je urnik dela tudi v programih sodobne edukacije, opisanih v prejšnjem poglavju, določen s strani vzgojitelja, vendar so vsebine oziroma dejavnosti znotraj njega bolj fleksibilne kot v nacionalnem programu.

Otroci, vpisani v nacionalni program niso deležni individualne edukacije, vzgojitelj se posamezniku ne posveti v tako veliki meri. Program se sicer z leti obrača na boljše, ni več tako tradicionalen kot je bil pred leti. Čeprav temelji na bolj frontalnem načinu, se otrokom še vedno dopušča nekaj individualne svobode. Oprema igralnice in sama igralnica nista oblikovana v smislu številnih različnih centrov, za spodbujanje različnih intelektualnih sposobnosti, temveč se otroci igrajo vseprek. Imajo sicer različne kotičke, ti pa niso tako specifično naravnani kot pri Montessori, Waldorfski in Korak za Korakom edukaciji.

Kurikulum za vrtce iz leta 1999 je predvsem s poudarjanjem vloge vsakodnevnih dejavnosti v vrtcu, pomembnosti spodbujanja komunikacije in socialne integracije med otroki in

odraslimi, pripomogel h kakovostnejšemu preskoku kakovosti v primerjavi s starejšim vzgojnim programom. To so uredili s kombinacijo učno–ciljnega in procesno–razvojnega načrtovanja dejavnosti, opisanega v kurikulumu (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 27).

3.2 OPAZOVANJE Z UDELEŽBO

Program Korak za korakom je napreden in zanimiv edukativni program. Da bi ga bolje razumela in se kar najbolj spoznala s samim sistemom edukacije, ki ga omenjeni program zagovarja, sem se odločila, da bom v eni izmed skupin otrok v Vrtcu Mavrica Izola izvedla raziskavo v obliki opazovanja z udeležbo. Raziskava je trajala teden dni oz. 5 delovnih dni, in sicer od 18.10.2004 do 22.10.2004 v isti skupini otrok. Zaradi števila otrok v skupini sta za otroke zadolženi dve vzgojiteljici.

Vrtec Mavrica Izola je otrokom zelo prijazna edukativna – vzgojno izobraževalna institucija s sedežem v Izoli in je sestavljena iz štirih enot (enota Livade, enota Školjka, enota Korte in Bolnišnični oddelek). Ravnateljica vrtca je ga. Suzana Božič.

Vrtec je izredno dejaven v sodelovanju s starši otrok na različnih področjih: sodelovanje staršev pri načrtovanju življenja v vrtcu in izvedbi programov – dogovor o vsebini delovnega načrta vrtca; udeležba staršev na izletih, kjer imajo starši možnost predlaganja ciljev izletov; organizacija praznovanj lastnega otroka; določanje vsebine igralnih ur in delavnic, katerih se udeležijo poleg otrok tudi starši; po dogovoru lahko starši v posameznem oddelku predstavijo otrokom svoj poklic, hobije in posebne spretnosti in znanja, ki jih posedujejo. Najpomembnejša oblika sodelovanja s starši je obisk pred prvim vpisom otroka v vrtec, kjer vzgojno varstvene sodelavce obvestijo o morebitnih posebnostih otroka. Z informacijami, ki jih pridobi se lahko tako vzgojitelj posveti vsakemu otroku drugače, glede na njegove že pridobljene individualne veščine in sposobnosti ter tako omogoči uporabo sodobnega, individualnega načina edukacije.

Vrtec ima pester izbor dodatnih dejavnosti kot so: zimovanje in letovanje otrok; razni izleti v živalske vrtove; Kekčevo deželo; Lipico; obisk muzejev; veseli december; mesec kulture; obisk knjižnic; pustno rajanje, otroške olimpijske igre, ki glasijo z imenom Ciciolimpiada, ... idr. Krožkov: ciciban planinec; bralni krožek; mali računalničar; italijanščina za otroke; ure pravljič. Imajo veliko dejavnosti, katere izvajajo zunanji sodelavci: pevski zbor; telovadba; plesna skupina; angleščina za otroke ... Poleg tega so še zelo aktivni v sodelovanju z drugimi državami in predvsem s članicami Evropske Unije. Sodelovali so v projektih: Spoznajmo otroke sveta (Unicef), Pomladni dan Evrope, Evropski dan jezikov, Knjigobube, Comenius projekt in My Europe school.

Posebnost edukativnega procesa vrtca Mavrica Izola je program Korak za Korakom, ki ga izvajajo le v enoti Livade.

Vsaka skupina otrok, vključena v Korak za korakom ima svojo maskoto, ki jo otroci sami (demokratsko) določijo. Maskoto izdelajo strokovni delavci v vrtcu. Maskota ima svojo vlogo in sicer vsak konec tedna jo lahko domov odnese eden izmed otrok (otroka se določi z žrebanjem). Naloga takega otroka je, da počne z maskoto tisto kar želi, nato pa dejanja, ki so se pripetila v zvezi z njo, nariše ali zapiše v poseben zvezek. Na takšen način vodijo evidenca maskotinega početja pri posameznem otroku. O tem se lahko v vrtcu tudi pogovorijo.

Skupina ima tudi knjižni nahrbtnik, ki ga enkrat tedensko izžrebajo. Izžrebani otrok ga lahko nese domov za teden dni. Nahrbtnik vsebuje tri knjige za otroke in eno strokovno knjigo za odrasle. Priložen je tudi zvezek, ki je namenjen pisanju vtisov, risanju in podobnim stvarem.

Vsak otrok si od doma prinese škatlo, ki jo poljubno opremi in jo v vrtcu uporablja za hranjenje lastnih predmetov. Vanjo otroci spravljajo vsemogoče reči: od igračk, elastik za lase, krem za roke, risbic, izdelkov, do olupkov sadja ... idr. V škatlo ima vpogled le njen lastnik. S tem se otroci naučijo pojma zasebnosti, saj se ne sme posegati po privatni lastnini drugega otroka.

Še ena posebnost programa je način in oblika prehranjevanja otrok. Otroci imajo vsak dan na voljo dva različna zajtrka (dve pijači, dva namaza in dve različni vrsti kruha). Ne jedo v kovinski posodi, kot je to počela moja generacija, temveč v porcelanasti in zanimivo je, da uporabljajo vse vrste pribora, tudi nož, ki ga v drugih programih načeloma ne uporabljajo saj je nož nevarno sredstvo. Korak za korakom pa otroke že v rani mladosti seznani s tem predmetom in jih nauči primerne uporabe.

Otroci se pred kosilom posedejo za mize. Vzgojiteljica na servirnih krožnikih razdeli hrano po mizah in otroci si s posebnimi žlicami in zajemalkami hrano sami postrežejo. Vsak si vzame toliko, kot namerava pojesti. Naloga vzgojiteljice je, da popazi na to, da si posamezen otrok ne vzame preveliko porcijo, da drugim ne bi zmanjkalo za obrok. Otroke se k hranjenju ne sili, ne s časovno stisko ne s tem, da morajo pojesti popolnoma vse, kar jim je bilo dano.

3.2.1 PREDSTAVITEV IN DELO V KOTIČKIH PO PROGRAMU KORAK ZA KORAKOM

Ker je v programu Korak za korakom izredno poudarjeno načelo demokratizacije in individualizacije ter dejstvo, da delo izhaja iz otroka, je tudi igralnica posledično oblikovana tako, da vzpodbuja izoblikovanje teh načel. Delo v igralnici posamezne skupine, poteka v šestih različnih centrih, ki so oblikovani tako, da vzpodbujajo razvoj in izoblikovanje šestih različnih inteligenčnih centrov.

Centri oz. kotički so:

- 1) Dom in družina: kotiček je izdelan v obliki dvo nadstropne hiške, kjer se v pritličju nahaja kuhinja in dnevna soba, v prvem nadstropju pa so ležišča v obliki blazin. Hiška ima okna in tudi zavese. V tem centru se otroci igrajo igro vlog ter se tako postavljajo v različne situacije.
- 2) Opisnjenjevanje: je kotiček, kjer so na policah zložene razne otroške knjige in revije, razne računalniške tipkovnice, s pomočjo katerih se otroci učijo brati in pisati.

- 3) Ustvarjalne igre: gre za kotichek, kjer otroci ustvarjajo izdelke in razvijajo svojo ustvarjalnost.
- 4) Umetniški kotichek: je kotichek, kjer imajo otroci na razpolago papir in različne vrste barvic, flomastrov, pisal in drugih pripomočkov za umetniško ustvarjanje.
- 5) Matematične igre: v tem koticčku imajo otroci na voljo večje število sestavljanek, lego kock, raznih miselnih iger, ploščic, katere lahko sestavljajo in tako nadgrajujejo oz. razvijajo razum.
- 6) Igra z vodo: to je kotichek, kjer je bazenček z vodo. Otroci se tu seznanjajo z naravoslovnimi znanji, saj merijo, tehtajo, opazujejo kateri predmeti plavajo in kateri ne ter ostale podobne dejavnosti.

Otroci imajo v igralnici tudi kotichek za osamitev, kjer se lahko skrijejo in so sami s seboj.

Kot sem že večkrat poudarila je demokracija zelo pomemben dejavnik edukacije Koraka za korakom. Da bi otroci na najenostavnejši način, preko igre to načelo spoznali in uporabljali, vlada v tem programu točno določen sistem. Otrokom vzgojiteljica izdela posebne označevalne tablice s sliko posameznega otroka. V vsakem koticčku se lahko igrajo največ štirje otroci. Ko se zjutraj, po vsakodnevem sestanku otroci in vzgojiteljica dogovorijo o dnevnih aktivnostih, se otroci upoštevajoč lastno voljo porazdelijo po koticčkih. Ko vstopijo v kotichek se označijo. Pri čemer, ko so vsa mesta v določenem koticčku zasedena, se mora otrok, ki bi se želel igrati v tem istem koticčku, dogovoriti z enim izmed otrok, da mu odstopi mesto. Pregovarjanja so seveda, glede na dejstvo, da so to otroci stari od tri do šest let, sama po sebi smešna, a vendar se ti pogovarjajo tako kot odrasli. Na ta način razvijejo sposobnosti pregovarjanja in zastopanja svojih stališč.

3.2.2 DELOVNI DAN V VRTCU MAVRICA IZOLA

Delovni dan poteka po določenem načrtu, kjer je vsak delovni dan v grobem enak. Ker je obvladovanje večjega števila posameznikov zahtevno opravilo, se tudi v tem programu držijo nekega okvirnega dnevnega reda in rutinskega časovnega razporeda dejavnosti skozi dan. V nadaljevanju bom opisala tipični dan preživet tako, kot ga otroci preživljajo vsak

dan posebej. Zaradi boljše preglednosti dnevnih dogodkov, bom besedilo razdelila na posamezna poglavja.

➤ PRIHOD V VRTEC

Ob prihodu v vrtec so otroci individualno sprejeti s strani vzgojiteljic. Vsak otrok ima svoje želje in potrebe, da se ob prihodu v vrtec lažje sprosti in vživi, zato se vzgojiteljici vsakemu otroku posvetijo na individualen način. Veliko se jih najraje stiska oz. 'cрта', nekateri pa se takoj posvetijo igračam in sovrstnikom. V primerjavi s preteklostjo, je v sodobni edukaciji veliko večji poudarek na ljubečem odnosu in telesnih stikih.

➤ ZAJTRK

Poudarek je na tem, da se otroke ne sili k hranjenju, kar je staršem opazno zelo všeč. Pri samem zajtrku tega programa je izredno zanimivo to, da otroci uporabljajo porcelanasto posodo in krožnice (zanimivo jih je opazovati, kako pozorno nesejo krožnik na voziček s prehrano, ko pomagajo pri pospravljanju ostankov) ter to, da imajo otroci vsaj dan na voljo dva različna zajtrka s čimer vrtec skuša zagotoviti raznovrstnost. Po zajtrku otroci pomagajo pospraviti in počistijo za seboj, kar je vodeno s strani vzgojiteljic, glede na starost in zmožnostmi posameznika. Organizirajo in koordinirajo pa se sami.

➤ UMIVANJE ZOB

Vsak otrok ima svojo zobno ščetko. Ščetkanje poteka v kopalnici in po navodilih, ki jih vsako leto predstavi zobozdravniška medicinska sestra. Otroci v večini primerov ne povzročajo težav pri umivanju zob, razen najmlajših, ki potrebujejo malo pomoči.

➤ JUTRANJI KROG

Jutranji krog je, kot so ga otroci poimenovali, sestanek, ki ga skupina ima vsak dan. Otroci se sezujejo in se v krogu posedejo na preprogo, poleg njih pa še vzgojiteljici tako, da se vsi vidijo. Sestanek ponavadi traja petnajst ali dvajset minut, odvisno od interesa otrok. Najprej se preštejejo, kar je učinkovita taktika za spontano učenje štetja. Nato ima vsak možnost povedati, kaj se mu je prejšnji dan zgodilo. Jutranji krog je snovan na prostovoljni bazi,

tako da svoje mnenje izrazi tisti otrok, ki si to želi. Za tem preberejo še kakšno zgodbico ali pa se igrajo igrice.

Na koncu sestanka se dogovorijo kaj bodo počeli in npr. določijo, kaj se bo ta dan dogajalo »v hiški igrajo zdravnike, v umetniškem kotičku bodo slikali hruške ...« (vzgojiteljica).

➤ IGRANJE V CENTRIH

Otroci si sami izberejo kotiček oz. center v katerem se bodo igrali in se označijo. Hitro se zgodi, da se eden izmed otrok naveliča in se prične dogovarjati z drugim za zamenjavo mesta v kotičku. Seveda to ne poteka na način, ki smo ga kot odrasli ljudje navajeni, temveč v otroško primitivni obliki (otroci skrijejo znake s sliko, dajo dve oznaki na eno mesto, v skrajnih primerih pa se cukajo, grizejo ... ipd). Vzgojiteljica je vseskozi pozorna in pod budnim očesom neopazno spremlja otrokova dejanja, med igro in komuniciranjem.

V primeru konflikta med dvema otrokoma, ga npr. vpraša zakaj je to storil? Kako bi lahko še drugače naredil? In podobno. Otroka poskuša stimulirati, da sam pride do tega, da se ni potrebno 'tepsti in gristi'. Vzgojiteljica fizično pristopi samo v primeru, da opazi večjo težavo, zaradi varnosti otrok. Poudarek v programu je ravno na tem, da otroci preko pogovora sami rešujejo nastale konfliktna situacije.

➤ OBISK GARDEROBE

Otroci se preobujejo za igranje na prostem. Vzgojiteljice spodbujajo otroke, da si medsebojno pomagajo (večji otroci pomagajo obuti mlajše oz. tiste, ki ne znajo zavezati vezalk). Delajo si usluge in s tem spodbujajo razvoj socialnih odnosov v družbi.

➤ BIVANJE NA PROSTEM

Enkrat tedensko imajo pred izhodom na prosto telovadno uro (gibalne vaje, gibalne igre, poligon ...). Otroci imajo zunanje igrišče pred igralnicami, kar otrokom, ki si igranja na prostem ne želijo, omogoča igro v igralnici. V didaktičnem kabinetu imajo na voljo ogromno različnih igral: rolerji, kolesa, čelade, skiroje, vozičke za punčke, grablje, metle, lopate ... idr., ki jih uporabljajo v skladu z željami otrok in glede na vremenske razmere. Enkrat tedensko gredo na pohod tudi po bližnji okolici.

➤ PIJAČA

Tekom bivanja v vrtcu imajo otroci v avtomatu na hodniku vseskozi na voljo dve vrsti pijače. Otroke se spodbuja, da pijejo takrat ko so žejni in ne točno ob določeni uri kot nekoč. Otroci gredo sami po pijačo, s predhodnim obvestilom vzgojiteljici.

➤ KOSILO

Pred kosilom si najprej umijejo roke, za tem pa se na prijateljski način uskladijo in določijo sedežni red. Vzamejo si pogrinjke in počakajo, da vzgojiteljici razdelita hrano na servirne krožnice. Starejši otroci pomagajo pri delitvi pribora. Vsak si lahko vzame toliko hrane, kolikor je potrebuje. Vzgojiteljice dajejo manjšo pobudo zato, da si kdo ne vzame preveč in da nikomur ne zmanjka (pravilna količina prehrane vs. požrešnostjo). Ostanke hrane pospravijo v servirni krožnik in nato odnesejo svoj pribor na voziček s prehrano.

➤ UPORABA KOPALNIC

Vzgojiteljice navajajo otroke na samostojno uporabo kopalnic. S predhodnim obvestilom vzgojiteljici lahko otroci obiščejo kopalnico vsakič, ko to potrebujejo.

➤ KROŽKI

Vsak dan po kosilu so v vrtcu na voljo določeni krožki, ki trajajo eno šolsko uro in se jih otroci zelo radi udeležujejo. Obiskujejo jih otroci starejši od štirih let. Po krožku gredo otroci na popoldanski počitek.

➤ POČITEK

Vzgojiteljice v igralnici postavijo ležalnike in blazine, nekaj izmed otrok pa spi na hiški (ena oblika nagrade oz. spodbude), kjer so tudi postavljene blazine. Ne speči otroci gredo lahko v posebno sobo, ki je namenjena tihemu igranju, da se otroci ne zbudijo. S tem se otroke navaja na strpnost. Spijo uro ali uro in pol, tisti ki pa spijo dlje, imajo to možnost vse dokler jih starši ne pridejo iskat.

➤ POPOLDANSKA MALICA

Malica je v obliki sadja ali jogurtov. Otroci se nato svobodno igrajo (začnejo novo igro ali pa nadaljujejo prejšnjo). Rišejo, ustvarjajo, delajo tisto kar si sami želijo. Imajo tudi možnost, da izdelujejo en večji izdelek skozi cel teden.

➤ ODHOD

Vzgojiteljica ob prihodu staršev posameznega otroka tem na kratko preda informacije o dogajanju tekom dneva, in se z otrokom pozdravi.

Otroci se skozi program Korak za korakom resnično kvalitetno vzgajajo in izobražujejo. Na razpolago imajo ogromno dodatnih dejavnosti, velik poudarek na odnos med otroki, starši in vrtcem omogoča edinstven individualen način edukacije, ki otroku zagotavlja veselo in lepo otroštvo. Poleg tega pa se slednji še intelektualno dobro razvije, razvije socialne veščine, komunikacijo, nastopanje pred občinstvom in še mnogo drugih kompetenc, ki mu bodo v kasnejših letih v veliko oporo, saj bo vedel kako ravnati in kako se obnašati v določeni situacij. Razvil bo svoje inteligenčne sposobnosti. Imel bo dobro podlago, na katero bo gradili nova znanja in postal uspešni evropski državljan.

3.3 ANKETA S STARŠI OTROK V NACIONALNEM PROGRAMU IN PROGRAMU KORAK ZA KORAKOM

V tednu od 8.10.2004 pa do 15.10.2004 sem v vrtcu Mavrica Izola, v enoti Livade, izvedla raziskavo v obliki anketiranja. Raziskava je sicer že pet let stara, vendar je za moje diplomsko delo še vedno relevantna, saj se edukacija in smernice v vrtcu od takrat niso spremenile. Ker sem v vrtcu tudi osebno še vedno prisotna, se lahko na lastne oči prepričam, da so razmere v vrtcu ohranile standard iz leta 2004 (kvalitetno usposobljen vzgojno izobraževalni kader, prostori in materiali, način edukacije in sledenje programu Korak za korakom).

Enota Livade je bila v času raziskave razdeljena na pet oddelkov, od katerega so štiri sledili programu Korak za Korakom, eden pa nacionalnemu programu. Sestavila sem vprašalnik mešanega tipa, ki je imel skupno osem vprašanj. Prvi dve vprašanji sta bili zaprte narave in

sta zajemali nekaj podatkov iz demografskega področja, ostalih šest vprašanj pa je spraševalo po mnenju staršev glede obstoječega edukativnega sistema, ki so ga deležni otroci anketirancev (glej priloga A).

Skupno je bilo razdeljenih 40 vprašalnikov, in sicer 20 v skupini, kjer izvajajo nacionalni program edukacije in 20 v program, kjer se ravna po programu Korak za korakom. Vrnjeno je bilo 22 vprašalnikov, od vsake skupine po 11. Povprečna starost anketirancev je 33,4 let. Populacija je sestavljena iz 22,73 % oseb moškega spola in 77,27 % oseb ženskega spola. Povprečna starost populacije staršev, katerih otroci obiskujejo nacionalni program je 32,91 let. Vprašalnik je rešilo 8 oseb ženskega spola in 3 osebe moškega spola. Povprečna starost populacije staršev, katerih otroci obiskujejo program Korak za korakom je 33,82 let. Vprašalnik je rešilo 9 oseb ženskega spola in 2 osebe moškega spola.

Splošne ugotovitve so, da leta 2004 sodelovanje otrok in staršev v nacionalnem programu ni bilo tako močno razvito kot v programu Korak za Korakom. Starši imajo veliko manjši vpogled v program in v samo delovanje v skupini. Otroci nimajo svojega prostora, za hranjenje osebnih predmetov, nimajo kotička za osamitev, sami kotički niso razvojno oblikovani.

Zanimanje za program Korak za Korakom je iz dneva v dan večje in danes v enoti Livade izvajajo samo program Korak za Korakom. Nacionalni program izvajajo v ostalih enotah.

3.3.1 REZULTATI ANKET V NACIONALNEM PROGRAMU

Večina staršev otrok, vključenih v nacionalni program edukacijo osebno visoko ceni, ker meni, da je pomembna za uspešno integracijo posameznega otroka v družbeni sistem. Vsi so seznanjeni z edukativnimi praksami, ki se izvajajo v skupini in so z njimi povprečno zadovoljni. Menijo da so primerne, saj je poglobitno, da se otrok v skupini dobro počuti. Otroka spremljajo in usmerjajo njegov razvoj; so vsestranske in preko iger se jih otroci najhitreje naučijo; pomembno se jim zdi vključevanje otroka preko lastnega udejstvovanja in sodelovanja; nekateri so zadovoljni, da vzgojiteljica sodeluje s starši; ena izmed

anketirank je dejala, da je zadovoljna, ker se izhaja iz otrokovih želja a se kljub temu ne pozablja na postavitev meja; že po mesecu dni so na otroku vidne pozitivne spremembe.

Na vprašanje, kjer so starši skušali primerjati sedanji edukativni sistem s tistim, ki so ga bili deležni v svojem otroštvu, štirje udeleženci raziskave niso mogli objektivno odgovoriti, saj vrtca sami niso obiskovali, a kljub temu menijo, da so se spremembe verjetno obrnile na boljše. Ostali opažajo več sodelovanja staršev pri aktivnostih vrtca; več dejavnosti, ki se dogajajo v okviru vrtca (dan odprtih vrat, razne delavnice, skupni izleti z otroki in straši, kotiček za starše, kjer se lahko seznanijo z novostmi); več branja in ukvarjanja z vsakim posameznikom; nenazadnje, da ni več take prisile kot nekoč pri hranjenju in obveznemu spanju. Večina staršev je spremembe pozitivno ovrednotila. Daje se večjo pozornost otrokom; seznanjeni so z različnimi aktivnostmi; upoštevanje otrokovih želja in njegove nadarjenosti ter individualnosti; izpopolnjevanje otroka; večje sodelovanje staršev z vrtcem, kjer imajo že pred prihodom otroka v vrtec možnost, vzgojitelj seznani starše z novostmi. Trije anketiranci na vprašanje niso odgovorili, ena oseba pa meni, da so spremembe negativne v smislu prekomernega povečevanja posameznega otroka ('preveč se jim dovoli').

Pri vprašanju 'Kaj bi v sedanjem edukativnem sistemu spremenili, dodali ... ?' pet oseb meni, da ni potrebno ničesar spreminjati ali dodajati. Dve osebi menita, da bi bilo potrebno skupine razdeliti na polovico, saj je 22 otrok v eni skupini preveč. Ena oseba je mnenja, da so igrače dotrajane, igralnice premajhne in oprema zastarela, čeprav verjame, da se izvajalci trudijo po svojih močeh in seveda sredstvih, ki jih pa ni veliko. Ena oseba meni, da bi lahko vzgoja kanček bolj stroga, druga pa da je homogena skupina otrok boljša, kakor nehomogena, tretja, da bi bilo več strpnosti do otrok in četrta, da bi se otroka vzgajalo navznoter.

3.3.2 REZULTATI ANKET V PROGRAMU KORAK ZA KORAKOM

Starši otrok, ki obiskujejo program korak za korakom so si bili enotni v zagovarjanju teze, da je edukacija izredno pomemben dejavnik za kvaliteten otrokov razvoj. Vzgajati po

pravih strunah je vsebina, ki jo program Korak za korakom vsekakor dobro udejanja. Vsi starši so zelo dobro seznanjeni z edukativnimi praksami programa in so z njimi zelo zadovoljni.

Večina je zadovoljna s strpnostjo in upoštevanjem, ki je uvedeno v sistem, fleksibilnostjo vzgoje, sproščenostjo v skupini, vzgojo, ki temelji na podlagi vzgledov ... Bistveno je, da gredo otroci radi v vrtce in to se v tem programu pogosto dogaja. Starši so zadovoljni z oblikovanjem starostno mešanih skupin, ki otroku omogočajo neposredno učenje socialnih veščin. Izredno so zadovoljni, da se vzgojiteljici vsakemu otroku individualno posvetijo, zaradi različnih karakterjev otrok. Posamezniku omogočajo več svobode v smislu samoodločanja, svobode pri izražanju, samoizbire in nenazadnje tudi izkušenj, ki delujejo kot povratna informacija samoizbire. Zadovoljni, ker izhajajo iz otrokovih potreb in želja. Ena oseba je omenila, da otrok doma neprestano poroča o zanimivostih, ki se dogajajo v skupini, o raznolikosti ... Zanimivo je, da je ena izmed anketiranih oseb dejala, da je zadovoljna s programom predvsem takrat, ko ga primerja z nacionalnim programom.

Na vprašanje, kjer so starši primerjali spremembe v primerjavi s preteklostjo, so opazili, da je prišlo do ogromnih sprememb. Poglavitna sprememba je uvedba programa Korak za korakom, ki kot ključno razliko uvaja individualen pristop do edukacije posameznika. V preteklosti ni bilo nikakršnega prilagajanja, prijemi so bili zelo strogi, spanje je bilo obvezno, ravno tako tudi risanje in sedenje. Parlamentarni način obnašanja otrok je bil takrat še povsem neznan. Ni bilo toplih, mamicam podobnih varuš, temveč so bile takratne 'tovarišice' postavljene v vloge paznikov. Ni bilo take oblike hranjenja kot sedaj (2 različna zajtrka), ni bilo jutranjih sestankov, kjer so imajo sedaj otroci možnost, da povedo svoja mnenja in pričakovanja, ki so s strani ostalih članov skupine tudi upoštevana (za kar poskrbijo vzgojiteljice), kjer se otroci naučijo pravilnega komuniciranja z ostalimi, poleg tega pa imajo še publiko, ki posluša. Otroka ne silijo ne k spanju ne k hranjenju.

V preteklosti ni bilo posvečanja otrokovemu individualnemu načinu ustvarjanja, tega tudi niso spodbujali. Ni bilo igranja v različnih kotičkih, ne vseh teh dodatnih dejavnosti. Ključno se jim zdi sodelovanje staršev z vsemi otroci v skupini, ker lahko tudi ostalim otrokom predstavijo sebe, priredijo rojstno dnevno zabavo lastnega otroka. Ni več sistema napačno ravnanje – kazni, ampak je to nadomestil sistem napaka – zgled, staršem se zdi

pomembno, da so otroci pohvaljeni, ko si to tudi zaslužijo in ne zatirani. Precej staršev se strinja s tem, da je ljubeče vzdušje, ki ga vzgojiteljice ustvarijo odvisno le od njih samih. Ena oseba v populaciji pa meni, da gredo edukativne prakse iz ene skrajnosti v drugo, od tega, da nimaš nobene besede, do tega, da ti je vse dopuščeno.

Razen ene osebe, ki meni, da nobena skrajnost ni dobra, se ostali vsi strinjajo s tem, da so spremembe definitivno pozitivne, saj otrok v tem obdobju potrebuje občutek varnosti in topline, bolj kot pa rigorozno vzgojo. Ker upoštevajo otrokovo individualnost; vzpodbujajo vsestranski razvoj; že v vrtcu se veliko naučijo in tako osvojijo več socialnih veščin, kar posledično privede do večje samostojnosti. Pozitivne so zato, ker se v takem okolju otrok lahko počuti sprejet in se zato lažje samoiniciativno razvija in skozi svoje odločitve hitreje postaja samostojen. Toplina vzgojiteljic in njuna prizadevnost se usmerjajo na vsakega posameznega otroka, vendar posledično zahtevajo tudi večjo motiviranost in vzdušje vzgojiteljic.

Sledilo je vprašanje o uvajanju/dodajanju morebitnih sprememb v sistem, so anketirane osebe dejale, da bi povečale število telovadnih ur in ur jezikovnega izobraževanja; uvedle bi več sprehodov v bližnji okolici in po mirnejših ulicah; 3 osebe bi število otrok v skupini razpolovile, saj menijo, da je delo z manjšim številom otrok še kvalitetnejše; Želijo si več sodelovanja z osnovno šolo, da bi bil miselni prehod v šolo lažji ter da stres otrok ne bi bil tako hud; Ena izmed oseb si želi večje udeležbe italijanske kulture v vrtcu: 1 krat ali 2 krat tedensko bi uvedla dneve, ko bi se govorilo in delalo v italijanskem jeziku. Namen je otroku razširiti dimenzije obmejnega prostora. Še ena želja je uvedba dodatne vzgojiteljice, ki bi se npr. 1 uro na dan ukvarjala z najstarejšimi, s posebnim programom (nekdanja mala šola). Nenazadnje ker je skupina sestavljena iz otrok, starih med 3 in 6 let, bi se vzgojiteljice morale angažirati kot zagovornice šibkejših, da bi se tako izognili frustracijam mlajših otrok.

Ker so bili starši tako veliki zagovorniki programa Korak za Korakom in ker se je zanimanje zanj toliko povečalo, so v enoti Livade ukini oddelek z nacionalnim programom in se danes otroci v enoti Livade vzgajajo zgolj po načelih programa Korak za Korakom.

4 MEDNARODNE PRIMERJAVE

Najznačilnejši kazalec razvitosti (ali nerazvitosti) in kakovosti življenja v določeni državi je sistem izobraževanja (šolstva). »Izobrazba je povsod dobra naložba v razvoj. To so še posebej dokazale nekatere azijske države, na primer Republika Koreja in Singapur« (Lipužič 1995, 7). Ravno tako so to dosegle tudi bogate severne države, s svojo razvojno strategijo izobraževanja. Imajo višjo izobrazbeno raven prebivalstva kot ostale države, zgodnejše vključevanje otrok v predšolsko vzgojo, izobraževanje poteka skozi vse življenje (sekundarne oblike izobraževanja), imajo kakovostnejši in učinkovitejši visokošolski izobraževalni program in zelo prožno organizirano izobraževanje odraslih.

V Unescu ugotavljajo, da je izobraževanje nenadomestljiv razvojni dejavnik in je v žarišču interesov povsod po svetu. Mednarodne konvencije zavezujejo države članice Unesca, da vsem posameznikom, ne glede na socialne razmere, zagotovijo enake možnosti za izobraževanje in mladino vzgajajo v smislu večjega medsebojnega spoštovanja, strpnosti, razumevanja ... itd.

Na izobraževanje lahko gledamo kot na eden izmed dejavnikov razvoja posamezne države. Več denarja kot država namenja vsebinski in izvedbeni kvaliteti razvoja šolstva in predšolskih institucij, več lahko posamezniki prispevajo k izboljšanju družbenega življenja države, razvoja tehnologije in storitev, zmanjševanju stopnje revščine... idr. Države tretjega sveta izobraževanju ne morejo nameniti zadostne količine sredstev in jih premalo učinkovite pomoči mednarodnih držav ter njihovi razvoji programi, kljub vsemu še vedno ohranjajo v začaranem krogu nerazvitosti in posledično tudi revščine.

V Sloveniji imamo enoten nacionalni program vzgoje (vzgojno varstveni kurikulum), ki določa smernice vzgoje. Vzroki tega so v državnem sistemu, ki je še vedno centraliziran, čeprav je gospodarski razvoj v zadnjih letih precej vplival tudi na edukativne smernice.

4.1 ZDRUŽENE DRŽAVE AMERIKE

Šolski sistem v Združenih Državah Amerike (ZDA) je sestavljen iz treh stopenj izobraževanja: osnovno, sekundarno in posekundarno stopnjo. Otroci vstopijo v predšolski program leto ali dve pred vstopom v osnovno šolo s šestimi leti starosti, katero obiskujejo šest do osem let. Nato vstopijo v srednjo šolo in pri sedemnajstih ali osemnajstih letih zaključijo dvanajstletno obvezno šolanje. Z uspešno končanim zaključnim izpitom ali maturo imajo na izbiro vpis na dvoletne tehniške in poklicne šole, na dvoletne ali štiriletne kolidže ali univerze.

V drugi polovici dvajsetega stoletja so pričeli z reformo decentralizacije odločanja iz države na posamezne šole, kot temelj enot upravljanja. V javnosti so kljub temu zaskrbljeni in se sprašujejo o tem, kakšna je stopnja kakovosti javnega izobraževanja. Izgublja se kakovost in učinkovitost vzgoje in izobraževanja, šole izgubljajo ugled zaradi slabega znanja učencev, vse več je nasilja, šolam primanjkuje denarja za posodabljanje pouka. Vlade zveznih držav skušajo ponovno zagotoviti kakovost in si želijo postaviti standarde ter spodbujajo večjo prožnost v razvojni politiki. V novem sistemu vodenja šol se učitelju nalaga pomembnost boljšega spremljanja učencev od začetka osnovnega pa do konca srednjega šolanja.

4.1.1 PREDŠOLSKA VZGOJA

Otroci znotraj vrtca naj bi povprečno preživel tretjino časa v ciljnih dejavnostih, kot so jezikovna vzgoja, matematika, spoznavanje narave, igre..., četrtno časa naj bi se likovno, glasbeno ali raziskovalno udeleževali, petino časa pa naj bi namenili običajnim dnevnim opravilom za telesno higieno idr. Čeprav bi morale biti, v program vzgojne dejavnosti niso vključene tako kot bi morale biti. Vzgojitelji se redko posvečajo posameznemu otroku in več kot trideset odstotkov otrok v času dveletnega opazovanja ni imelo osebnega medsebojnega stika z odraslimi (Lipušič 1995, 35–36).

Posebnost predšolske vzgoje v ZDA so tri vrste predšolskih ustanov za ogrožene otroke, ki so organizirane na svojevrsten način (program Head Start, programi pod šolskim pokroviteljstvom in centri za otroško varstvo). Head Start je poldnevni program, in je bil prvotno namenjen otrokom iz revnih, socialnoekonomsko nespodbudnih okolij, ki so potrebovali pomoč. Program pomaga družinam, ki živijo v hudem pomanjkanju. Starši so v njem zelo dejavni in sodelujejo pri odločanju. »Več kot tretjina osebja so starši, ki imajo otroke v centru ali so jih imeli kdaj prej« (Lipužič 1995, 32). Da bi izboljšali pripravo otrok na šolo in upoštevali telesno, socialno, umsko in čustveno zmogljivost otrok, je ministrstvo za izobraževanje finančno podprlo in znotraj šol začelo izvajati programe šolskim pokroviteljstvom. Ti sledijo idejni zasnovi Head Start programa in je ravno tako poldnevni program. Centri za otroško varstvo pa so namenjeni otrokom staršev, ki potrebujejo pomoč pri varstvu zaradi zaposlitvenih zahtev s katerimi se srečujejo. Ta oblika varstva je celodnevna, koristijo pa jo predvsem revni in ogroženi otroci. Namenjeni so predšolskim otrokom, vendar sprejmejo tudi otroke, ki so šele shodili in šolarje iz nižjih razredov.

4.1.2 OSNOVNOŠOLSKO IN SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje obravnavam skupaj, ker je v ZDA obvezno dvanajstletno izobraževanje. Med posameznimi zveznimi državami se dolžina osnovne šole razlikuje, najpogosteje traja 6 let, bolj izjema kot pravilo pa lahko traja tudi štiri ali osem let. Srednješolsko izobraževanje je najpogosteje šestletno, redko pa štiriletno.

4.1.3 VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Visokošolsko izobraževanje v ZDA je zelo raznovrstno saj kolidži in univerze ponujajo širok spekter izobraževalnih možnosti. Čeprav sta osnovno in srednješolsko izobraževanje relativno slaba v primerjavi z Evropo, pa je visokošolsko izobraževanje v veliki prednosti, saj vanje vlagajo veliko več denarja, kot v kateri koli drugi državi. Študij je zelo intenziven in imajo strožji režim. Ameriška srednješolska matura ni primerljiva po kakovosti z Evropsko. Vendar pa so ob koncu doktorskega študija Američani pri osemindvajsetih letih

med najbolj izobraženimi na svetu, saj zahtevnosti njihovega podiplomskega študija ni mogoče primerjati z nobeno drugo državo.

4.2 KANADA

Kanada je nastala kot federacija združenih provinc, ki imajo popolno zakonodajno oblast na vzgojno izobraževalnem področju. To pravico so province ohranile tudi po združitvi. Zato ima Kanada deset različnih izobraževalnih sistemov in še dva na teritorijih. Med seboj se deloma razlikujejo zaradi posebnih okoliščin v posamezni regiji (velika oddaljenost, različne zgodovinske in kulturne dediščine). Zvezna država pa ima kljub temu določen vpliv na politiko in izvajanje programov izobraževanja, saj mora poskrbeti za uspešnost izobraževanja in posledični razvoj države.

Posebnost Kanade so manjšinske šole in izobraževalne ustanove, ki jih vodijo posamezne cerkve. Za posebnost velja tudi večkulturna združevalna politična strategija izobraževanja, ki pospešuje večkulturnost, človekove pravice, državljansko vzgojo in medsebojno kulturno razumevanje. Več šolskih okrajev je uvedlo tudi učenje domorodnih jezikov (indijanski jezik), ki šolanje organizirajo v rezervatih, kjer so skupine domačinov in njihovi plemenski sveti. Zasebno šolstvo je dobro organizirano v večini provinc. Deluje samostojno in kot dopolnilo javnemu šolstvu. Imajo več tipov samostojnih šol z različnimi cilji, med njimi tudi Montessori in Waldorfsko šolo.

4.2.1 PREDŠOLSKA VZGOJA

Predšolska vzgoja je organizirana znotraj šol in imajo dnevni program za otroke od štiri do pet let starosti. V nekaterih provincah sprejemajo tudi tri in pol letne otroke. Programe izvajajo neprofitne organizacije, ki imajo dodeljeno koncesijo in so pogosto organizirane na pobudo staršev. Program Alberta ima svojevrsten program, v katerega so vključeni otroci stari od tri in pol pa do štiri in pol let, povezuje pa naslednje vidike otrokovega razvoja:

vzgojnega, zdravstvenega, socialnega in rekreativnega. Poleg tega imajo še en sistem varstva, ki obsega centre za dnevno varstvo otrok in jasli.

4.2.2 OSNOVNOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Osnovnošolsko izobraževanje se v večini provinc začne v obliki predšolske vzgoje s petimi leti starosti. Osnovna šola traja od šest do osem let. Zanimivost osnovnih šol je, da ima večina v šolo vpisanih do dvestopetdeset otrok. Samo sedemnajst odstotkov osnovnih šol vpisanih več kot štiristo otrok. Hitro naraščajo oddelki, ki združujejo dva ali tri razredne stopnje, pod vodstvom enega učitelja, ki so posledica majhnega vpisa.

4.2.3 SREDNJEŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Srednje šole omogočajo šolanje najmanj dveh smereh, splošnoizobraževalni in poklicni. V urbanih okoljih se posamezne srednje šole specializirajo v tehniško in trgovinsko poklicno smer.

Poseben primer srednješolskega izobraževanja ima Quebec, kjer srednješolski program poteka od enajstega leta izobraževanja naprej (torej od štirinajstega leta starosti) na vmesni stopnji. Dve ali tri leta na kolidžu splošnega in poklicnega izobraževanja, pri čemer dvoletni program vodi učence na nadaljevanje študija na univerzi, triletni pa vodi v zaposlitev. Šole so organizirane po skupinah predmetnih področij, kjer učenci sami izbirajo izobraževalne tečaji pri različnih učiteljih. Opraviti morejo izpite iz določenega števila predmetov, da lahko maturirajo. Ponekod lahko predmete svobodno izbirajo. To je omogočilo izoblikovanje sistema individualiziranega urnika s posameznimi predmetnimi tečaji.

4.2.4 VISOKOŠOLSKO IZOBRAŽEVANJE

Visokošolsko izobraževanje se deli na pred diplomsko šolanje v komunalnih kolidžih in univerzitetno z različnimi stopnjami visokošolskih diplom. Posebnost kanadskega visokega šolstva je, da študenti nimajo omejitev pri prehodu iz ene na drugo univerzo. Dodiplomski programi trajajo od tri do pet let, magistrski program traja eno leto, doktorski pa dve.

Komunalni kolidži, ki so nastali kot odziv na potrebe povečanega števila prebivalstva v šestdesetih letih dvajsetega stoletja, so izobraževalne ustanove z alternativnimi in sodobnimi programi. Zasnovani so tako, da odpirajo široke možnosti za izobraževanje nižjih socialnih slojev. Po zaključenem študiju pa imajo študenti možnost takojšnje zaposlitve. Omogočajo tudi izobraževanje ob delu, organizirajo razne tečaje in programe za osebne potrebe posameznikov.

4.2.5 POSEBNO ŠOLSTVO

Posebno šolstvo je organizirano v vseh provincah in zajema programe in službe za izjemne učence. Sem sodijo učenci ki so nadarjeni, ki zajemajo telesno prizadete, otroke z učnimi težavami, čustveno motene in duševno prizadete. V Kanadi sledijo filozofiji integracije izjemnih otrok v javni šolski sistem.

5 MEDNARODNO SODELOVANJE

Sodelovanje Slovenije z Evropsko Unijo pri vključevanju v njene projekte na področju vzgoje in izobraževanja je pomembno v kolikor želimo zagotoviti da bo Slovenija oblikovala državljane, ki bodo lahko živeli v skupnem evropskem domu. Stik z različnimi kulturami je neizogiben in je zatorej potrebna »vzgoja za sožitje in interakcijo z drugimi kulturami ... to ne bo lahka naloga, saj se stik odvija na področju, polnem predsodkov in napačnih informacij« (Di Carlo v De Bernardi 1996, 181).

Na razvoj evropske dimenzije v vzgoji in izobraževanju sta v veliki meri vplivali Evropska Unija in Svet Evrope v večini evropskih držav. Slovenija je leta 1999 postala pridružena članica vseh evropskih izobraževalnih programov, kljub temu pa se je mednarodno udeleževala že dobro desetletje pred tem. Razvija evropsko zavest in s tem vključuje evropske demokratične cilje v edukacijo, šolsko prakso in aktivnosti mladih. »Šole v Sloveniji imajo že kar dolgo tradicijo mednarodnega sodelovanja« (Tratnik 1999, 5).

V sklopu Evropske Unije se tako za skupnost kot za države članice določajo štiri linije ukrepov za vnašanje evropskih načel v edukativne sisteme posameznih članic.

Ukrepi so:

- Preureditev šolskih programov, zato da se vanje vključi evropska razsežnost,
- Ažuriranje in novo oblikovanje didaktičnega materiala, tako da se preko tega lahko vzpodbudi evropsko razsežnost,
- Vključitev v kurikulum za začetno oz. permanentno izobraževanje učiteljev,
- Aktiviranje specifičnih pobud, ki bi vplivale na razvoj evropske zavesti,
- V večji meri aktivirati izmenjavo študentov oz. učiteljev, da bi konstruktivno vzpostavljali stike z drugimi kulturnimi in vzgojnimi realnostmi.

Poudarek je na sodelovanju vseh institucij, ki se ukvarjajo z izobraževanjem in edukacijo posameznikov, za vpeljevanje evropske razsežnosti poučevanja. Najbolj poznani programi na področju izobraževanja, ki jih omogoča Evropska Unija so Socrates, Leonardo da Vinci in Mladi za Evropo.

Nov koncept predšolske vzgoje teži k pluralizaciji vzgoje predšolskih otrok in uveljavljanju otrokovih pravic, predvsem pa k povečanju kakovosti edukacije in krepitvi evropske razsežnosti; spodbujanju učenja tujih jezikov, učenju v večkulturnem okolju, boju proti neuspehu v šoli in podpori skupinam s posebnimi potrebami.

Slovenski vrtci se uspešno odzivajo na nove strokovne pobude in spremembe ter skupaj z notranjimi rešitvami prispevajo k razvoju kvalitete dela in sistematičnemu vgrajevanju v kurikulum in življenje v vrtcu. Nekateri slovenski vrtci so vstopili v mednarodne programe evropske skupnosti. S pričetkom leta 2002 se je Vrtec Mavrica Izola, kot drugi aktivni

vrtec, in kot edini slovenski vrtec, preko Comeniusovega programa vključil v mednarodno povezavo s sorodnimi vrtci in šolami v Evropi. Ker so otroci, sodelujoči v tem projektu, bodoči državljani Evrope, je smisel povezovanja med evropskimi vrtci in šolami predvsem učenje v večkulturnem okolju. Taka edukacija otrokom omogoča širitev obzorij, gledanje na Evropo z novimi očmi, spoštovanje mnogoterih kulturnih izročil in primerjavo trenutnega bivanja, kar stremi k približevanju dimenzije evropskega državljana.

Najpogostejše oblike mednarodnega sodelovanja šol, kot jih navaja Tratnikova so izmenjava gradiv, obiski oziroma izmenjave med šolarji in študenti, bilateralni projekti, multilateralni projekti in komuniciranje preko interneta (Tratnik 1999, 22). V nadaljevanju bom predstavila nekaj oblik mednarodnega sodelovanja Slovenije z ostalimi članicami Evropske Unije.

5.1 EVROPSKI DRŽAVLJAN

Vzgoja za demokracijo je danes vse bolj pomemben pojav, ki je podkrepljen z različnimi vzroki, kot so procesi globalizacije in evropeizacije, oblikovanje odprtih družb 21. stoletja, oblikovanje in nastajanje novih demokracij, zaradi zelenega načina življenjskega sloga in drugi. Evropski državljan gradi na demokraciji, ki je izjemnega pomena pri njegovem spopadanju z vsakdanjimi življenjskimi izzivi.

Šola kot institucija je pomemben dejavnik pri utrjevanju demokracije med mladimi, še pomembnejša institucija pa je vrtec, ki že v zgodnjem otroštvu, do petega leta starosti, otrokom predstavlja drugi dom. Tako kot v sklopu družine, se tudi v vrtcu otrok socializacijsko oblikuje, prevzame norme in vrednote iz družbenega okolja ter se nauči delovati kot družbeno bitje. V tem zgodnjem obdobju posameznik oblikuje svojo osebnost, ki jo v kasnejših življenjskih obdobjih zgolj nadgrajuje. Zato je, v kolikor želimo utrditi demokracijo pri mladih, demokratične elemente v vzgojo potrebno vpeljati že v vrtcu.

Da bi posameznik v sebi razvil demokratične vzorce ravnanja je smiselno, da jih sistematično osvoji že v ranem otroštvu. Knjiga Vzgoja za evropsko demokracijo, avtorice

Alojzije Židan, je odlična iztočnica in znanstveno gradivo sodobnim pedagogom, ki sledijo demokratičnim vzorcem. Avtorica z didaktičnimi primeri in didaktičnimi strukturacijami učnih vsebin podrobno prikaže, kako lahko v praksi šolarjem vzgojimo demokratične vsebine. Poudarja vključevanje skupinskega dela, motivacije, igre vlog idr. Pedagogom prikaže predlog strukturiranja učnih ur, da je obravnava učnih vsebin didaktično evropsko oblikovana in s strani posameznika stimulira smiselno utrjevanje vsebin. Delo obravnava mnoge kompleksne problematike, ki so po mnenju avtorice povezane z vzgojo za evropsko demokracijo. Sama menim, da lahko v bolj poenostavljeni obliki, to koristimo tudi s predšolskimi otroki.

Židan navaja mehko in trdo obliko demokratične edukacije. Trda edukacija zahteva uveljavitev kazni, v kolikor pride do nespoštovanja pravil, postavljenih s strani tistega, ki vzgaja. Mehka pa od učitelja pričakuje, da bo v edukacijo vnesel tudi svojo osebnost (Židan 2007, 13).

Demokratična izobraževalna institucija mora poskrbeti, da (Židan 2007, 13–18):

- bo vzgojila posameznike, ki se bodo hitro znašli v spreminjajočih se področjih družbenega življenja,
- bo posameznike naučila uporabljati dani čas,
- bodo posamezniki stremeli k nenehnemu doseganju napredka in kakovosti,
- bodo posamezniki znanje osvojili ter ga bodo sposobni prevesti naprej in ga bodo znali uporabiti v različnih situacijah,
- bo omogočila ustrezno vzgojno izobraževalno okolje.

Zaradi tempa življenja in urnika dela, ki ga narekuje sodobni čas, so starši prisiljeni velik del vzgoje prenesti na institucije. Pomembno je, da vrtci in kasneje tudi šole otrokom zagotovijo zadostno količino ljubezni in pozitivne energije pri osvajanju znanja (pri socialnih odnosih, razumevanju in reševanju konfliktov, reagiranju v dani situaciji...). Predvsem morajo aktivno poskrbeti za praktično delo. Ne zadošča zgolj to, da vzgojitelj otroka varuje pred morebitno nezgodo, temveč da ga pri igri usmerja z uporabo didaktičnih vsebin in pripomočkov. Do otrok je vsekakor bolj prijazno in zaželeno, da so slednje

podane na ljubezniv in prijazen način. Ljubezen je osnova, s pomočjo katere se otrok nauči ustvariti pozitivno samopodobo, razumevanje, se nauči samokontrole in pridobi empatična znanja. Na podlagi pozitivnih izkušenj iz zgodnjega otroštva posameznik pridobi osnovne kompetence razumevanja samega sebe in splošnega obnašanja v družbi.

Otroka mora vzgojitelj učiti »...(samo)odgovornega učenja, strpnosti, ustvarjalnega vzpostavljanja demokratičnih družbenih odnosov in spoštovanja občečloveških civilizacijskih vrednot (evropske) družbe, kot so solidarnost, človekovo dostojanstvo, pluralna demokracija, spoštovanje človekovih pravic, vladavina prava in skrb za zdravo okolje, kar so tudi vrednote in norme evropske družbene stvarnosti« (Židan 2007, 16).

Veliko je področij, ki »s svojimi življenjskimi kurikularnimi vsebinami ... vplivajo na različna predmetna področja kot so državljanska vzgoja in etika, državljanska kultura, ... » (Židan 2004, 37) in oblikujejo nenehno razvijajočo se osebnost posameznika. V Evropski Uniji obstaja šolsko omrežje myEurope, v katerega je vključenih že nad 3200 šol, med njimi je tudi vrtec Mavrica Izola. Njen namen je dvigniti evropsko zavest med svojimi učenci in sodelavci, učiti o evropskih vrednotah, vzpostaviti skupne projekte in v svoje vsakdanje delo vnesti evropsko razsežnost s sodelovanjem v pedagoških dejavnostih.

Rada bi napisala še nekaj o knjigi Mira Cerarja z naslovom Kako sem otrokom razložil demokracijo (Cerar 2009). Avtor jo sicer priporoča posameznikom ki končujejo osnovno šolo in dijakom, vendar sama menim, da je primerna za vsakogar, ki zase meni, da o demokraciji ne ve dovolj, predvsem pa je odlična literatura za mlade bralce, ki si želijo razumeti pojem demokracije.

Knjiga je na samem začetku za bralca nezahtevna, v nadaljevanju poglavij pa se zahtevnost povečuje skladno z obravnavanjem vsebin. Vsebuje jasne obrazložitve pojmov in vsebin demokracije in demokratičnih institucij, podaja enostavne primere za lažje razumevanje in ilustracije ki bralcu približajo vsebino tako, da jo razume in ponotranji. Avtor meni, da je osvajanje demokratičnih prvin pomembno že v otroštvu in poudarja pomembnost jasnega in natančnega podajanja informacij otroku, saj bi pretirane poenostavitve vsebin naredile več škode kot koristi.

Pri opredeljevanju demokracije in vrednot otrokom je pomembno opozoriti, da je vsaka demokracija vrednota in hkrati da je vsaka vrednota tudi demokracija. Demokracija gradi in deluje na treh prvinah: kognitivna, emocionalna in konativna raven. Pri mladih posameznikih so vse tri prvine pomembne in v slednjih so vrednote vseskozi na preizkušnji.

5.2 COMENIUS

Comenius je akcijski program Evropske skupnosti znotraj programa Socrates (vseživljenjsko učenje), ki je namenjen sodelovanju šol in učiteljev na evropski ravni. Namenjen je vsem, ki sodelujejo v vzgojno izobraževalnem procesu, predvsem pa predšolskim in šolskim edukativnim programom. Sodelujoči v aktivnostih programa mladim pomagajo pridobiti osnovne življenjske spretnosti skozi poznavanje in razumevanje evropske kulturne in jezikovne raznolikosti. Projekt je financiran s strani Službe za programe EU in spodbuja tudi vse bolj pomembno vseživljenjsko edukacijo.

Poleg sodelovanja vzgojiteljev in učiteljev, kot članov izobraževalnih skupnosti, si projekt prizadeva k sodelovanju velikega števila organizacij, kot so zasebni sektor, lokalne oblasti, različni socialni partnerji in drugi, ki lahko znatno prispevajo k samemu funkcioniranju programa in k večji razsežnosti storitev.

Sodelujoči partnerji Comenius projekta:

- Vrtec in Osnovna šola iz Qrendi na Malti
- Osnovna šola iz Gratweina v Avstriji
- Vrtec iz Karlstada na Švedskem
- Osnovna šola iz Rovaniemi na Finskem

V šolskem letu 2002/2003 je bilo v projekt vključenih 831 otrok, starih od 1 do 13 let in 74 vzgojiteljev in učiteljev.

Comenius se osredotoča na prvo stopnjo izobraževanja; vrtci, osnovne, srednje in višje strokovne šole. Cilj projekta je raziskati načine druženja ljudi v preteklosti, sedanjosti in

kakšen bo njihov družbeni položaj ter jih pospremiti na življenjsko pot s potrebnimi spretnostmi. Spretnosti so: sistematičnost, življenjskost, tehnologija, družabnost, komunikacija in predelovanje informacij.

Cilji programa Comenius:

- Zagotoviti otrokom pozitiven odnos do bodočnosti in jih obogatiti s potrebnimi vedenjskimi, socialnimi, umskimi in praktičnimi spretnostmi za pospeševanje takšne bodočnosti.
- Pomagati osredotočiti otroško miselnost in dati prednost interesom človeštva na način, da bodo videli edinstvene lastnosti in različnosti narodov, kultur in posameznika kot možno obogatitev skupnih dobrin pri širitvi in okrepitvi identitete svetovnega državljana.
- Otroci in učitelji se učijo vrednot uresničevanja za skupnost in skupen napor, posebno skozi učenje umetnosti socialnega vedenja – posvetovanje o namenu skupnih dobrin, ne posameznikovih interesov, kot rezultat, da niso odgovorni le samemu sebi ampak tudi širši skupnosti.
- Otroci se učijo o prispevku človeške zgodovine, ne kot verigo nepovezanih dogodkov, temveč kot evolucijski proces proti bolj zrelim oblikam sobivanja in sodelovanja.

Meddržavno sodelovanje vrtcev in šol pozitivno vrednoteno. V njem sodeluje več različnih držav. Edukativni sistemi le teh se nekoliko razlikujejo. To ni samo odraz različnih kultur in načinov življenja, temveč se za tem skriva vpliv različnih političnih sistemov držav na državni sistem oz. vpliv njihovega zgodovinskega ozadja. Pomemben faktor so tudi različne državne in privatne institucije, ki podpirajo in na nek način financirajo delovanje vrtcev in šol ter razvijajo programe, ki izboljšujejo edukativni sistem in s tem izpopolnijo bodočnost otrok in mladine.

5.3 MEDNARODNO ZDRUŽENJE KORAK ZA KORAKOM

Leta 1999 je bilo v Nizozemski ustanovljeno Mednarodno združenje Korak za Korakom (ISSA). Naloga združenja je podpora združenj korak za korakom v posameznih državah članicah, za širjenje informacij med njimi, organizacijo in podporo strokovnemu razvoju, spodbuja razvojne in raziskovalne projekte, razvija mednarodne iniciative na področju predšolske vzgoje in osnovnošolskega izobraževanja ter sodeluje na teh področjih tudi z drugimi institucijami v svetu. Članicam pomaga pri iskanju finančnih sredstev in iskanju partnerjev v tujini ter koordinacijo programa v državah, ki se na novo vključijo iniciativi korak za korakom.

Združenje izvaja več programov za otroke od rojstva do desetega leta starosti, ki poudarjajo sodelovanje otrok, staršev in vzgojiteljev oz. učiteljev. Programi so razdeljeni v šest sklopov: zgodnje otroštvo od rojstva do šestega leta starosti, osnovna šola, programe enakega dostopa, izobraževanje vzgojitelja oz. učitelja, javno sodelovanje in edukacija ter profesionalni standardi in ocenitve.

Do sedaj je v mednarodnem združenju vključenih že 30 držav z Evrope, Azije in Amerike. Na internetu vzgojiteljem ponujajo veliko strokovne literature, gradiv in drugih didaktičnih vsebin.

5.4 POMLADNI DAN V EVROPI

»Pomladni dan v Evropi je vsakoletna državljanska pobuda, katere cilj je mlade vzpodbuditi k pogovoru, premisleku, učenju in izražanju svojega mnenja o različnih evropskih zadevah« (Djelalian 2007). Pomladni dan je na pobudo skupine članov Evropske konvencije in je zaradi velikega uspeha leta 2002 postal redni letni dogodek na šolskem koledarju, v katerega se vključuje več kot 6600 šol iz več kot 30 evropskih držav. Število šol se vsako leto povečuje, kar kaže na zanimanje za sodelovanje in izmenjavo vzgojno izobraževalnih praks znotraj Evropske Unije.

Evropska šolska mreža je s finančno podporo Evropske komisije začela delati na projektu. Prvotna ideja je bila obveščanje evropskih šolarjev o prihodnosti Evropske Unije, o mehanizmi njih in institucij, o evropskih načelih in učencem iz različnih evropskih držav ponuditi priložnost, da se srečajo in izmenjajo svoje ideje, upe in skrbi s strokovnjaki in političnimi voditelji Evropske Unije. Z raznimi pedagoškimi aktivnostmi so želeli vzpodbuditi zanimanje in razpravo o Evropski Uniji. Pomladni dan je tako postal eden izmed najpomembnejših projektov sodelovanja s področja vzgoje in izobraževanja. Na njihovi spletni strani učiteljem in učencem ponujajo paleto pedagoških virov, izobraževalna orodja, pedagoške igrice in razredne aktivnosti.

6 VPLIV INDIVIDUALNE EDUKACIJE NA RAZVOJ POSAMEZNIKA

»Ideologija modernega individualizma določa posameznika kot politično enakopravnega družbenega akterja, ki lahko napreduje v družbi, če si nabere dovolj znanja, sposobnosti in zaslug« (Ule 2008, 29). Moderen pojem individualizma po Uletovi razume razvoj človeka kot razvoj njegovih zmožnosti za samostojno in odgovorno delovanje. Da bi posameznik razvil kompetence, ki bodo kos sodobnemu načinu življenja, se mora vključiti v specifične vzgojno edukativne procese sodobnega časa, ki kot vodilno didaktično prvino uporabljajo vidik individualnosti.

Kot pravi Uletova, se danes institucije sodobnih družb opirajo na posameznike in ne več na skupine. Tako v posamezniku spodbudijo prepričanje, da mora vsak znati poskrbeti zase. »Namesto samoumevnosti, ki so nam tradicionalno usmerjale življenjske poti, smo vsak dan postavljeni pred izbiro med različnimi možnostmi in priložnostmi, izzivi in zahtevami, različnimi načini življenja« (Ule 2008, 12). Tolažbo za neuspehe posameznik ne more več iskati v različnih socialnih skupinah, temveč se mora naučiti sam poskrbeti zase.

Posamezniki tako postanejo graditelji svojih življenj, svoje identitete in družbenih povezav. Seznaniti se morejo in nato osvojiti različne življenjske položaje in vedenjska pričakovanja ter se spopadati s konkurenco pri ohranjanju svojega družbenega položaja. Svoje odločitve

ne sprejemajo več na podlagi norm in vrednot, temveč glede na svoje sposobnosti in kompetence razvijejo svoj tok razmišljanja in idejnega pogleda na raznovrstne življenjske situacije, predvidevanja kaj se bo zgodilo in glede na trenutne situacije.

K odločilnim znakom procesa individualizacije sodi tudi to, da individualizacija zahteva, ne le omogoča, aktivno sodelovanje ljudi. Ti se morajo nenehno organizirati in improvizirati, si postavljati cilje, prepoznavati ovire, prenašati poraze in poskušati nove začetke. Potrebujejo spodbudo, žilavost, prožnost in frustracijsko toleranco. Z možnostmi, priložnostmi, nevarnostmi, negotovostmi, ki so bile prej regulirane v okviru družine, stanovskih pravil ali družbenih razredov, morajo danes znati upravljati posamezniki sami, pri čemer so ti zaradi visoke kompleksnosti družbe v tehtanju interesov, morale in posledic pogosto komaj sposobni nujnih odločitev (Ule 2008, 37).

Sodobna družba je zelo kompleksna in stresna. V njej se mora sodoben posameznik dobro znajti. Od njega družba pričakuje, da bo kos vsaki situaciji, da bo zmožen načrtovati in voditi svoje življenje skozi zadajanje vedno novih ciljev, da bo obvladal kompleksne družbene razmere in se znal izogniti negativnim posledicam, ki bi jih pripeljale njegove odločitve.

V sodobni družbi je tako vedno bolj prisoten pojem tekmovalnosti, ki posameznike žene k povečevanju kompetentnosti, da bi dosegli zadani cilj. Novak v svoji knjigi razlaga, da se tega zavedajo tudi izobraževalne institucije, ki z umetnim zviševanjem ocen razvijajo tekmovalnost med učenci in tako ustvarjajo klimo navidezne sposobnosti. Na to je ob koncu devetdesetih let dvajsetega stoletja opozorila Clarksonova in fenomen označila kot Ahilov sindrom (Novak 2006, 79–82).

»Značilnosti Ahilovega sindroma so (Clarkson v Novak 2006, 80):

- Neskladje med zunanjo presojo kompetentnosti in njenim notranjim doživljanjem (npr. občutek goljufa).
- Neumestna napetost ali panika.
- Nesorazmerna obremenjenost ali izčrpanost po končani nalogi.

- Zgolj olajšanje namesto zadovoljstva z uspehom.
- Nesposobnost, da bi pozitivno uporabili doseženo znanje v naslednji podobni situaciji.
- Ponavljajoč se strah pred osramotitvijo ali ponižanjem.
- Želja, da bi drugim povedali o svojem nelagodju in strah, da bi obveljali za slabiča.«

Novak sodobno obliko tekmovalnosti posameznikov pojmuje s pojmom transformacijska tekmovalnost (Novak 2006, 81). Slednja je kooperativna, kompenzacijska in kontekstualna. Da bi posameznik dosegel transformacijsko tekmovalnost ter se izognil Ahilovemu sindromu in občutku ne obvladovanja situacije, mora novo znanje s kompetencami čim hitreje spraviti na raven nezavednega. Tekmovalnost je zaželena le v kolikor ni izključujoča do ostalih, temveč je sodelovalna in tako spodbuja višanje nivoja kompetentnosti in konkurenčnosti tako posameznikov kot tudi družbe, v kateri ti živijo in delujejo.

Problem, s katerim se sooča družba in njene izobraževalne institucije je, kako vzgajati in izobraževati posameznike, da bo mladina razvila 'pravilno' obliko tekmovalnosti in usvajala kompetence, ki podpirajo razvoj socialnega čuta in skrbi za druge državljane na vseh ravneh življenja. Novak rešitev vidi v razvijanju tekmovalnosti s samim seboj in zmanjševanju hiperaktivnosti (Novak 2006, 82). Pomembna je subjektivna komunikacija, ki jo mora šola poleg objektivne zagotoviti v čim večji meri. Obstoje subjektivne komunikacije v šoli je odvisen od kakovosti njene emocionalne in socialne kulture. To ustvarja dialog, ki pripomore k razvijanju skupnih akcij in stališč. S transformacijskimi stili poučevanja učitelj spodbuja transformirajoče znanje, ki je (trenutni) rezultat medsebojnega procesa izražanja misli, uporabljenih argumentov in retoričnih spretnosti. Medosebne in medpredmetne povezave v edukaciji omogočajo dober dialog in komunikacijo, ki ustvarijo klimo kjer lahko posameznik oblikuje kompetence za občutenje subjektivnega sveta. Komunikacija je torej pomemben predpogoj kakovostne edukacije (Novak 2006, 234–238).

6.1 KOMPETENCE

Kompetence so sklop znanja, sposobnosti, osebnostnih lastnosti, motivacije, zmožnosti, vrednot in samopodobe posameznika. V literaturi obstaja veliko opredelitev in definicij pojma kompetence, ki so si med seboj različne in hkrati tudi nekoliko podobne. Da bi kar se da široko prikazala pojem kompetence, bom tukaj navedla nekaj definicij različnih avtorjev:

Perrenoud kompetence razume kot: »...zmožnosti posameznika, da aktivira, uporabi in poveže pridobljeno znanje v kompleksnih, raznovrstnih in nepredvidljivih situacijah« (Perrenoud v Pezdirc 2005, 13).

Muršakov kompetence opredeljuje kot sinonim kvalifikacijam: »Ključne kvalifikacije (splošne, jedrne, generične) so znanje, spretnosti, sposobnosti, ki so uporabne v različnih delovnih razmerah, v različnih poklicih, na različnih poklicnih področjih in v različnih življenjskih položajih. Omogočajo poklicno mobilnost in socialno vključenost« (Muršakov v Pezdirc 2005, 21).

McClelland je koncept kompetenc definiriral kot: »...področno specifične sposobnosti, znanje, učenje in strategije, ki jih lahko spreminjamo na podlagi izkušenj« (McClelland v Pezdirc 2005, 32).

Boyatzis pravi da: »... so kompetence mešanica motivov, sposobnosti, samopodobe, družbenih vlog oziroma splet različnih vrst znanja, ki jih posameznik uporablja v določeni situaciji za učinkovito in/ali superiorno delovanje« (Boyatzis v Pezdirc 2005, 32).

Kompetenca ni le sposobnost uporabe (praktičnega) znanja ali posebno znanje: znanje o uporabi znanja, temveč je več kot to. Gre za celoto med seboj povezanih sposobnosti, znanja, motivacije, samopodobe in vrednot, ki jo posameznik zna, hoče in zmore uspešno uporabiti v dani situaciji. To pomeni, da lahko o kompetentnosti govorimo šele, ko to celoto znanja, sposobnosti, motivov,

samopodobe in vrednot posameznika postavimo v okvir socialnega in fizičnega okolja, v katerem ima določeno vlogo ali opravlja določeno nalogo. Standardi in zahteve dane situacije bistveno določajo (ne)kompetentnost posameznika» (Kohont v Pezdirc 2005, 33–34).

Specifične kompetence opisujejo znanje in sposobnosti, ki so vezane na posamezno poklicno skupino. Ključne kompetence pa razvija predvsem izobraževalni sistem, kot osnovni vir priprave posameznika na trgu delovne sile in njegovo delovanje v podjetju na delovnem mestu. So kompetence, ki jih posameznik uporablja pri delu, niso pa nujno povezane z visoko uspešnostjo opravljanja dela. So neke vrste splošne kompetence, ki posamezniku omogočajo opravljanje katerega koli dela. Vsak avtor oziroma raziskava, ki ima za temelj postavljeno opredelitev ključnih kompetenc, te opredeli na drugačen in svojevrsten način. Če jih v grobem nekaj spravimo v skupni predal, lahko rečemo da med ključne kompetence med drugim uvrščamo sposobnost komuniciranja, delo z ljudmi, reševanje problemov, uporabo informacijske in komunikacijske tehnologije, sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, sposobnost učinkovite uporabe časa, sposobnost jasnega izražanja, sposobnost pisanja poročil in dokumentov, rokovanje z orodji, sposobnost avtonomnega delovanja ter sposobnost navezovanja in vzdrževanja družbenih stikov.

Od edukacije v primarni socializaciji je odvisno ali bo posameznik tekom življenja razvil večje število ključnih kompetenc, ki mu bodo pomagale pri osamosvajanju, zaposlovanju ter v življenjskih in družbenih situacijah na splošno ali ne. Otroci, ki so deležni individualnega načina izobraževanja, ki ga izvajajo po smernicah Korak za Korakom pridobijo velik nabor ključnih kompetenc, med katerimi so sposobnost reševanja problemov, kritično in samostojno razmišljanje, sposobnost izbiranja in sprejemanja odločitve, iznajdljivost in fleksibilnost, sposobnost odzivanja na spremembe v družbenem in naravnem okolju, zavzetost za sebe, drugih ljudi ter svojega okolja, spoštovanje drugačnosti, sposobnost biti strpen in solidaren, pripravljenost za vseživljenjsko izobraževanje, individualizacijo učnega procesa, sposobnost aktivnega učenja, samoiniciativnost, samoučinkovitost, spoštovanje razlik in podobnosti...idr.

»Poleg tega rezultati kažejo, da otroci, ki so vključeni v oddelke, kjer implementirajo metodologijo Korak za korakom, v povprečju dosežejo višje rezultate na ocenjevanju in meritvah njihovih sposobnosti: sodelovanja, vodenja, zaupanja v svoje zmožnosti, reševanja problemov in vztrajnosti« (Vonta 2006–2008).

Posameznik je v sodobnem času podvržen nestabilnemu življenju, ki je posledica razkola možnosti zaposlitve, slabših delovnih razmerah, delovnih pogodbah in zaslužkih med običajnimi delavci in profesionalci. Ker so kompetence v današnjem času komparativna prednost in v kolikor jih želi posameznik predstaviti delodajalcu, je Europass odličen pripomoček za pisanje vloge za zaposlitev. Gre za internetno pomoč pri izdelovanju življenjepisa, ki posameznika po korakih vodi pri vnašanju osebnih podatkov, delovnih izkušenj, izobraževanj in usposabljanj ter seveda po sklopih tudi kompetenc. Delodajalec ima tako pred sabo nazorno sliko morebitnega bodočega zaposlenega in mu preostane samo še osebni stik s kandidatom za zaposlitev, s katerim se lahko prepriča ali je navedeno v življenjepisju konsistentno s tem, kar bo sam spoznal na razgovoru.

V moderni družbi živeči posamezniki, morajo razvijati kompetence, ki vsebujejo ...«delovno ali poklicno etiko, sposobnost in motivacijo za kolektivno akcijo, samoorganiziranje, sposobnost razlikovanja med formalnim in neformalnim, zasebnim in javnim ter podrejanje institucionalnim pravilom in osnovnim funkcionalnim znanjem« (Novak 2006, 82).

6.2 KVALIFIKACIJE

»Kvalifikacije so zahteve, da se posameznik loti oz. napreduje v poklicu in/ali uraden zapis (potrdilo, diploma) o dosežku, ki priznava uspešno zaključeno izobraževanje ali usposabljanje ali zadovoljivo opravljen test ali izpit« (Svetlik 2000, 7). Kvalifikacija je sposobnost opravljanja določenega dela oz. usposobljenost posameznika, da določeno delo lahko opravlja.

V preteklosti je v Sloveniji obstajal sistem, v katerem so delodajalci skrbeli za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih in so sami financirali kvalificiranje posameznikov. Te kvalifikacije so bile javno certificirane in priznane s sistemom certificiranja 'z delom pridobljenih zmožnosti'. Danes pa to ni več praksa. Kvalifikacije certificirajo izobraževalne ustanove. Poklicne kvalifikacije, ki jih posamezniki pridobijo na delovnem mestu tekom posamezne zaposlitve pa so neformalne narave.

Kot lahko predstavlja prednost v zaposlovanju mladih to, da imajo sveže znanje in velik nabor kompetenc, lahko predstavlja pomanjkanje tega znanja pri mladih, ki ne pridobijo poklicne kvalifikacije, konkurenčno pomanjkljivost. Zato so kvalifikacije vselej pomembne pri iskalcu zaposlitve in samem zaposlovanju.

6.3 KOMPETENCE VS. KVALIFIKACIJE

Bistvena razlika med kompetencami in kvalifikacijami je v formaliziranosti. Kompetence so v večini primerov neformalizirane in jih lahko posameznik dokaže samo preko opravljanja delovnih nalog na posameznem delovnem mestu. Kvalifikacije pa so formalizirane, saj so certificirane z javnim spričevalom oziroma diplomom.

Kvalifikacije mladi pridobijo predvsem znotraj tradicionalnega šolskega izobraževalnega sistema, odrasli pa lahko pridejo do poklicnih kvalifikacij tudi preko certificiranja kvalifikacij za poklice, ki ne sodijo v sklop formalnih izobraževalnih programov. Slednje pridobijo preko privatnih poklicnih usposabljanj. Osnovo za razvoj ključnih kompetenc posamezniki pridobijo že v ranem otroštvu, tekom kasnejših življenjskih obdobj pa jih tako mladi kot odrasli pridobivajo z izkušnjami tekom izobraževanja, na delovnem mestu, v družbenem vsakdanu... ipd.

Izobrazba je pomemben kazalnik kvalifikacijske ravni zaposlenih v določeni dejavnosti in posameznih poklicih, vendar pa je lahko posameznik, brez certificirane kvalifikacije in ki si je znanje ter kompetence za opravljanje določenega poklica pridobil z delom in opazovanjem, tudi boljši delavec. Ne glede na pridobljeno kvalifikacijo za opravljanje

specifičnega dela je znano, da veselje do dela lahko pripomore k doseganju večje kakovosti opravljanja tega dela, saj posameznik vложи več truda in pozornosti v to kar dela. S časom pridobi vse kompetence, ki jih ima kvalificiran delavec in v kolikor ga delo veseli, jih lahko tudi preseže.

Po raziskavi z naslovom Izbira izobraževalnega programa kot podlaga za izbiro poklicne poti s poudarkom na naravoslovno tehniških poklicih (Pavlin in Svetlik 2008, 77–105), ki je bila izvedena leta 2006, so prišli do ugotovitve, da poklici svoje profesionalne kompetence zelo različno razvijajo; eni znotraj izobraževalnega sistema, drugi na trgu dela, tretji pa kombinacijo obeh. Določene poklice bi tako posamezniki lahko opravljali tudi brez ustrezne formalno pridobljene izobrazbe, kot so na primer novinar, skrbnik premoženja, prodajni inženir, svetovalec in menedžer. Vsekakor pa brez ustrezne formalne izobrazbe ne bi mogli opravljati dela zdravnika, farmacevta, odvetnika ter srednješolskega in osnovnošolskega učitelja. Ugotavljata da lahko določen izobraževalni sistem zagotovi izhodišča za razvoj ključnih poklicnih kompetenc, ne pa tudi kompetence same. Drugi izobraževalni sistem pa tekom izobraževanja razvija kompetence in je posledično opravljanje takega poklica brez pridobljenih kompetenc oteženo če ne celo onemogočeno.

Ko se posameznik zaposli se pogosto dogaja, da delodajalec kljub različnim inštrumentom, ki so danes na voljo za sprotno spremljanje in vodenje kompetenc delavca, tega ne izvaja. Ravno tako se pri zaposlovanju veliko delodajalcev odloča za zaposlitev posameznika na podlagi kvalifikacij in ne kompetenc.

Posamezniki tekom zaposlitve zbirajo nove sposobnosti in kompetence, katerih se delodajalec sploh ne zaveda. Kot navajata Pavlin in Svetlik je v sodobni družbi prisoten problem transparentnosti znanja, veščin in kompetenc, zaradi katerega prihaja do upočasnjene prenosa znanja in posledično do slabega pregleda nad človeškimi viri (Pavlin in Svetlik 2008, 29).

S časom lahko posameznik preseže pričakovane in zahtevane kompetence za določeno delovno mesto in mu zaradi pomanjkanja izzivov to delo ne predstavlja več zadovoljstva. V kolikor delodajalec ne spremlja razvoja zaposlenega in ne vodi njegovih kompetenc, se lahko v kratkem sooča z dvema večjima problemoma. Zaradi nezadovoljstva in ne

ponujene možnosti napredovanja, delavec ni več srečen in si sodelovanja s takim delodajalcem ne želi več. Ker delodajalec ni bil seznanjen z delavčevimi realnimi kompetencami in mu napredovanja ni mogel ponuditi ob pravem času, se sedaj sooča s stroškom izobraževanja novo zaposlenega. Hkrati s tem je izgubil izobražen in kompetenten kader, ki bi lahko pripomogel k doseganju višjih ciljev na pomembnejšem delovnem mestu v podjetju.

7 ZAPOS LJIVOST IN ZAPOSLOVANJE V SLOVENIJI

Gospodarska politika lahko z ukrepi razvojne politike vpliva na gospodarski razvoj. V kolikor poveča finančne vloške v vzgojo in izobraževanje ter se osredotoči na kvaliteto usposabljanje izobraževalnega kadra, lahko zagotovi hitro rast gospodarstva. Gospodarstvo namreč tvorijo zaposleni posamezniki, ki s svojimi kompetencami pripomorejo k boljšemu delovanju ključnih tehnologij, ekonomskih in družbenih odnosov za doseg gospodarskega razvoja, izboljšajo proizvodnjo ter povečajo povpraševanje in preskrbo s kapitalom. Vse to vpliva na gospodarsko rast države.

Živimo v času, ko so zaposlitve v veliki meri začasne narave in zelo fleksibilne. Mladi so tisti, ki v največji meri nastradajo, saj njihovo povpraševanje po stabilnih delovnih mestih presega ponudbo za približno dvakrat (Kramberger in Pavlin 2007, 64). Z vidika delodajalcev so pri mladih posameznikih, ki vstopajo na trg delovne sile pomembni trije dejavniki; znanje, delovne izkušnje in osebnostne lastnosti, ki so posledica socializacije. Znanje ki ga mladi prinesejo na trg delovne sile ima prednost, saj je zaradi podaljševanja trajanja izobraževanja vse bolj kompleksno in hkrati najnovejše. Poleg tega mladi prinesejo velik sklop spretnosti in kompetenc, ki so posledica sodobne vzgoje in izobraževanja ter izkušenj, ki jih pridobijo tekom odraščanja. Pri zaposlovanju pa vse našteto pomeni veliko primerjalno prednost pred ostalimi vrstami delovne sile. Posledično naj bi bili mladi s tega vidika lažje zaposljivi kot ostali, vendar se zaposlujejo na bolj fleksibilne in nestalne oblike dela.

Mladi so zaradi predpostavk, ki jih s seboj prinesejo na trg dela, po ugotovitvah Krambergerja in Pavlina, podvrženi sistemski diskriminaciji fleksibilnosti. Teže se zaposlijo, ker je razpoložljivost delovnih mest manjša od števila usposobljenih in kompetentnih mladih iskalcev zaposlitve. Ponujene zaposlitve so izkoriščevalske, saj se predpostavlja da so mladi pripravljeni delati več časa, opravljati večjo količino delovnih nalog znotraj omejenega delovnega časa, kljub visoki izobrazbi opravljati manj zahtevna dela, sprejemati manj odgovornosti in se zaposliti v nestalne in bolj fleksibilne oblike dela (zaposlitev za določen čas, pogodbeno delo, delo po učinku, neugledno delo ... ipd.). Sveže znanje in kompetence mladih ostajajo tako delno neizkoriščene in se dopušča, da zastarajo.

»V celoti vzeto, so trenutno slovenski trgi dela sicer videti mnogo bolj tekmovalni, pa vendar je ob tem le težko spregledati dejstvo, da delujejo na nižjih tehnoloških ravneh. Bodočega družbenega razvoja brez močnejše uporabe znanja, ki je v tem času dokaj zavrto, zaradi številnih strukturnih ovir in posebnega političnega pristopa k razvojnim vprašanjem, ne bo zlahka zagotoviti« (Kramberger in Pavlin 2007, 64).

Ukrepi za povečanje zaposljivosti prebivalstva (Svetlik in drugi 2002, 363):

- Zagotoviti možnost vsakemu (mlademu) brezposelnemu, da se udeleži usposabljanja, izobraževanja, preusposabljanja.
- Zmanjšanje osipa iz poklicnih šol z izboljšanjem kakovosti šolskega sistema in zagotavljanjem možnosti za ponovno izobraževanje in usposabljanje v kasnejših življenjskih obdobjih.
- Okrepiti sistem poklicnega informiranja in svetovanja.
- Olajšanje prehoda med šolanjem in zaposlitvijo.
- Vzpostavitev medpodjetniških izobraževalnih centrov za zagotavljanje sodobnih oblik poklicnega usposabljanja.
- Razvoj mreže učnih podjetij in učnih delavnic za samostojne oblike usposabljanja.
- Spodbujanje neformalnega širjenja znanja.
- Razvoj ugodnih posojil namenjenih izobraževanju.

Evropski socialni sklad je strukturni sklad Evropske Unije, ki je vgrajen v evropsko strukturno politiko. Slovenija je kot članica Evropske Unije dolžna slediti tej politiki. Cilji sklada so med drugim boj proti brezposelnosti, spodbujanje vključevanja mladih, olajševanje vključevanja v poklicno življenje delavne sile, ki je tik pred izključitvijo iz trga delovne sile in nenazadnje sklad zagotavlja enake možnosti za moške in ženske. Naloga sklada je izboljševati poklicno razpoložljivost, krajevno in poklicno mobilnost delovne sile znotraj evropske skupnosti in olajšanje prilagajanja procesa sodobnim gospodarskim družbam. To skuša doseči skozi poklicno izobraževanje in prešolanje, z ukrepi ki zadevajo kvalificiranost. Ukrepi so usmerjeni k boljšemu delovanju trga delovne sile in k razvoju potenciala delovne sile. Z izboljšanjem standarda izobrazbe in kvalificiranosti, s povečano mobilnostjo in fleksibilnostjo delovne sile se potencial delovne sile lahko znatno izboljša (Natter 1998, 81–104).

Da bi povečali zaposljivost je pomembno, da posamezniku v primarni socializaciji vzgojimo norme in vrednote, ki bodo osnovni gradnik kompetenc v odraščanju in mladosti ter bodo posamezniku pomagale pri osvajanju novih znanj, sposobnosti ter uporabi teh v praksi na delovnem mestu.

7.1 AGENCIJE ZA ZAPOSLOVANJE

Agencija za zaposlovanje je privatizirana oblika zavoda za zaposlovanje. Naloga agencije za zaposlovanje je ustvarjanje povezave med povpraševanjem na trgu in posamezniki, ki iščejo zaposlitev. S pojavom zasebnih agencij za zaposlovanje se je prekinil monopol, ki ga je imel javni zavod za zaposlovanje. Agencije imajo različne storitve, ki se med posameznimi agencijami razlikujejo. Večinoma pa se ukvarjajo s posredovanjem dela, iskanjem in selekcijo kandidatov za naročnike oziroma podjetja, za naročnike opravljajo psihološke teste, z manjšimi podjetji, ki nimajo svoje kadrovske službe, delujejo kot zunanja kadrovska služba... idr.

Vedno več je posameznikov, ki jim grozi socialna izključenost in se brez pomoči zavodov za zaposlovanje in kadrovske agencij ne morejo ponovno vključiti v delo. Delodajalci se

za zaposlitev takih ljudi ne odločajo, saj take zaposlitve s sabo prinašajo tveganje. V kolikor pa jih zaposli agencija in jih k delodajalcu napoti na delo, to tveganje pade na agencijo. Delavec je zaposlen na agenciji in je napoten na delo k delodajalcu ter prejema plačilo za opravljeno delo, delodajalec ima opravljeno delo in za to ne nosi tveganja, ki bi jo imel v kolikor bi delavca zaposlil.

Narašča tudi delež visoko izobraženih iskalcev zaposlitve, ki imajo sicer veliko znanja in kompetenc, vendar nimajo dovolj izkušenj in jih delodajalci posledično redkeje zaposlujejo. Agencija v takem primeru posameznika zaposli in ga napoti na poskusno delo k delodajalcu. V tem času se tako delodajalec kot napoteni delavec seznani drug z drugim in ocenita, ali bi bila zaposlitev napotnega delavca pri delodajalcu v obojestransko veselje oziroma korist. Iskalcu zaposlitve je na tak način ponujena možnost, da se pri delodajalcu izkaže, delodajalec pa, v kolikor napoteni delavec ne ustreza njegovim pričakovanjem, ni dolžan zaposliti delavca v svojo delovno organizacijo. V kolikor pa se pri obeh straneh pokaže interes o sodelovanju se sklene pogodba o zaposlitvi v podjetju delodajalca.

Ker sem bila tudi sama zaposlena v eni izmed zasebnih kadrovskih agencij, sem se z delom agencije dodobra seznani. Agencije sicer ponujajo velik nabor prostih delovnih mest a mnogokrat prihaja do neskladja med tem, kar iskalci zaposlitve želijo oziroma iščejo in tem kar delodajalci ponujajo. Prosta delovna mesta ostajajo posledično nezasedena.

Agencija sledi odprtemu sistemu posredovanja zaposlitev in javno objavlja prosta delovna mesta ter iskalcem zaposlitve nudi vse potrebne informacije in strokovno pomoč ob iskanju zaposlitve.

Glede na izkušnje, ki sem jih sama pridobila z delom v kadrovski agenciji, lahko sklepam da se posamezniki, ki imajo več kompetenc iz seznama kompetenc (glej tabela 7.2.1), ki sem ga pripravila za raziskavo, ki jo bom v nadaljevanju predstavila, hitreje zaposlijo in njihova zaposlitev ponavadi tudi traja dalj časa. Osnovo za razvoj teh kompetenc pa je potrebno zagotoviti že v zgodnjem obdobju odraščanja, saj je to faza ko smo najbolj dovzetni za sprejemanje in osvajanje novega znanja.

7.2 ANKETA KOMPETENCE IN ZAPOS LJIVOST

Ker je danes število agencij za zaposlovanje čedalje večje (v Sloveniji jih lahko naštejemo preko trideset) sem se odločila, da bom v eni izmed njih, Adecco H.R., d.o.o. (v nadaljevanju Adecco), naredila raziskavo o kompetencah in njihovem vplivu na zaposljivost posameznika. Z raziskavo želim dokazati, da so posamezniki, ki imajo določen nabor ključnih kompetenc (glej tabelo 7.2.1), lahko zaposljive osebe, kljub temu da nimajo določene izobrazbe. Nabor ključnih kompetenc sem oblikovala na podlagi izkušenj, ki sem jih sama pridobila v praksi na delovnem mestu specialista za kadrovske zadeve. Izbrala sem kompetence, za katere menim, da jih lahko razvijejo posamezniki, vzgojeni po sodobnih individualnih metodah edukacije in ki so v sodobnem času pomembne pri iskalcu zaposlitve. V raziskavi so sodelovali posamezniki, ki so zaposleni v Adeccu in napoteni na delo k različnim delodajalcem, s katerimi ima Adecco sklenjeno sodelovanje.

Tabela 7.2.1: Ključne kompetence, ki so bile predmet raziskave Kompetence in zaposljivost

Sposobnost dela z računalnikom in internet
Sposobnost reševanja konfliktov
Komunikativnost
Sposobnost osebne predstavitve na razgovoru
Pisanje vloge za zaposlitev
Sposobnost jasnega izražanja
Poznavanje jezikov
Poznavanje lastnih prednosti
Ročne spretnosti
Sposobnost samostojnega in odgovornega dela
Smisel za skupinsko delo
Sposobnost hitrega osvajanja novega znanja
Sposobnost dela pod stresom

Adecco je svetovno podjetje, ki se po velikosti uvršča med največje svetovne delodajalce, ki se ukvarjajo z upravljanjem človeških virov. Svoje poslovanje bazira na mrežo poslovalnic, ki so regijsko razporejene. Ima več kot 6600 poslovalnic po svetu in je prisotno v preko 60 državah, kjer oskrbuje okoli 145.000 naročnikov (delodajalcev). Po celem svetu na dnevni ravni zagotavlja delo več kot 500.000 posameznikom. V Sloveniji ima Adecco sedež v Ljubljani in mrežo devetih poslovnih enot ter treh specializiranih enot. Njegov cilj je vsem, ki pridejo v stik z Adeccom, izboljšati položaj tako na delovnem mestu, domu kot v življenju nasploh. Njegovo poslanstvo pa povezati ljudi z znanji in kompetencami, ki jih imajo z delom, ki ga želijo opravljati. Uporabljajo sodobno tehnologijo za ustvarjanje primerjalnih prednosti saj želijo doseči, da bo zaposlenim in njihovim delodajalcem, sodelovanje z Adeccom doprineslo obojestranske koristi.

7.2.1 POSTAVLJENE HIPOTEZE

HIPOTEZA 1

Posamezniki, ki imajo kompetence sposobnost osebne predstavitve na razgovoru, pisanje vloge za zaposlitev, poznavanje lastnih prednosti in sposobnost jasnega izražanja so lažje zaposljive osebe. Delodajalca pritegnejo, da jih povabi na razgovor, na katerem predstavijo lastne prednosti in tako povečajo možnosti zaposlitve.

HIPOTEZA 2

Posamezniki, ki imajo zaključeno srednješolsko izobrazbo so lahko zaposljive osebe, v kolikor imajo kompetence sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, komunikativnost, sposobnost dela z računalnikom in internet ter sposobnost samostojnega dela.

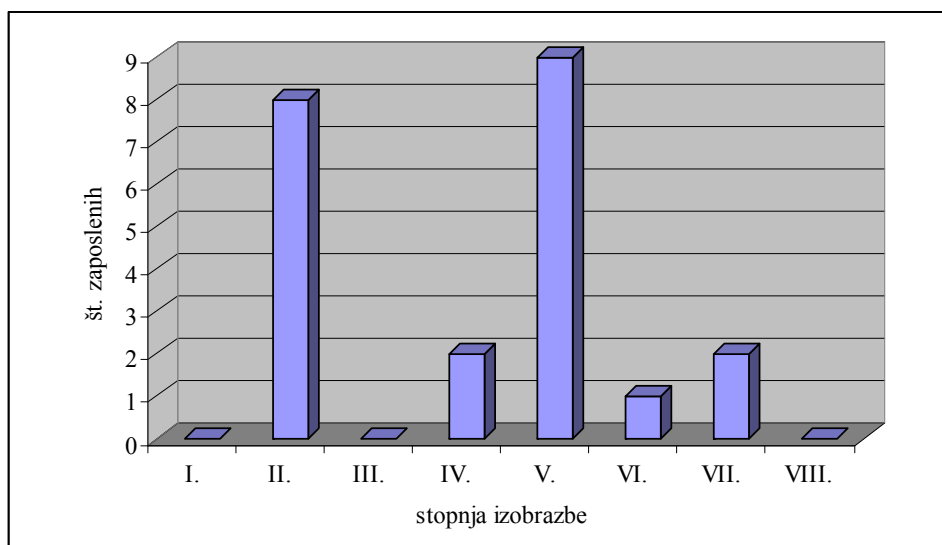
7.2.2 REZULTATI ANKETE KOMPETENCE IN ZAPOS LJIVOST

V obdobju med 22. in 26. junijem 2009 sem v agenciji za zaposlovanje Adecco H.R., d.o.o. naredila raziskavo z naslovom Kompetence in zaposljivost. Vzorec, ki sem ga vključila v

raziskavo, so posamezniki, ki so zaposleni na Adeccu in so napoteni na delo k različnim delodajalcem. Vzorec je bil oblikovan na podlagi naključnega obiska zaposlenih v posamezni poslovni enoti Adecca. Sodelovanje v raziskavi je bilo popolnoma anonimne in prostovoljne narave. Sestavila sem vprašalnik mešanega tipa, ki je imel 9 vprašanj; 4 odprtega in 5 zaprtega tipa (glej priloga B). Vprašalnik je izpolnilo 22 oseb, od tega je 68,18 % ženskega in 31,82 % moškega spola. Povprečna starost anketirancev je 31,45 let, njihova povprečna stopnja izobrazbe pa je 4,05.

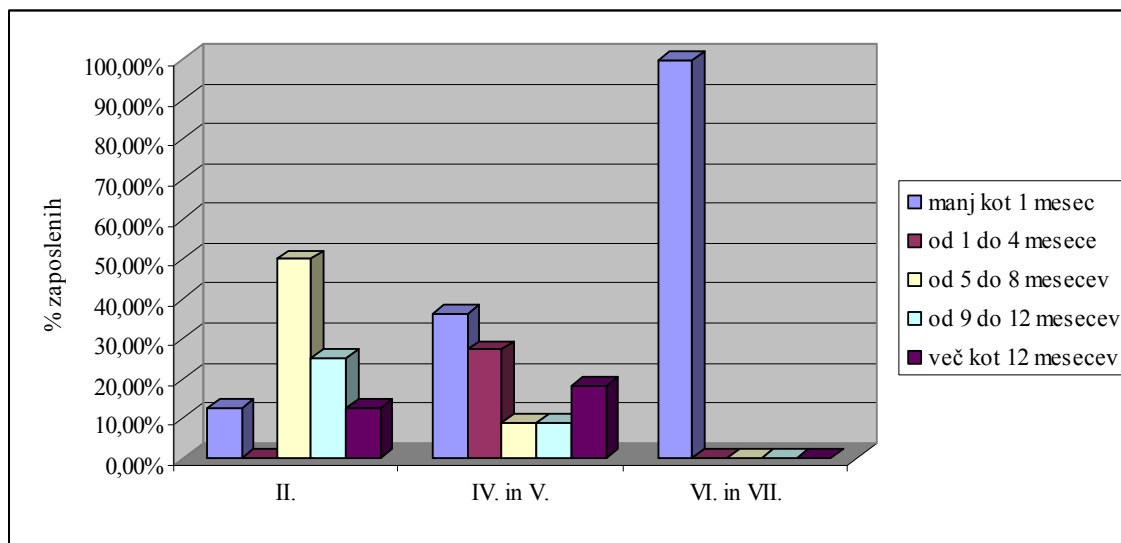
Izobrazbeno strukturo sestavlja 40,91 % oseb s srednješolsko izobrazbo, 36,36 % z osnovnošolsko izobrazbo, tretje mesto si z 9,09 % delita poklicna in univerzitetna izobrazba, nazadnje pa je s 4,55 % visokošolska izobrazba (glej tabelo 7.2.2.1). Povprečna starost je 31,45 let in povprečna delovna doba je 8,4 let. Anketiranci z zaključeno osnovno šolo so v povprečju stari 36,75 let in imajo 14,03 let delovne dobe, z zaključeno poklicno in srednješolsko izobrazbo so povprečno stari 28,73 let in imajo 5,95 let delovne dobe, tisti z zaključeno višješolsko in univerzitetno izobrazbo so povprečno stari 27,33 let in imajo 2,33 let delovne dobe.

Tabela 7.2.2.1: Izobrazbena struktura anketirancev

3 anketirane osebe so na Adeccu zaposlene od 9 in 12 mesecev, 4 so zaposlene od 5 do 8 mesecev, 7 oseb (večina) je zaposlenih od 1 do 4 mesecev in 5 oseb je zaposlenih manj kot mesec dni.

Tabela 7.2.2.2: Trajanje brezposelnosti pred zaposlitvijo na Adeccu

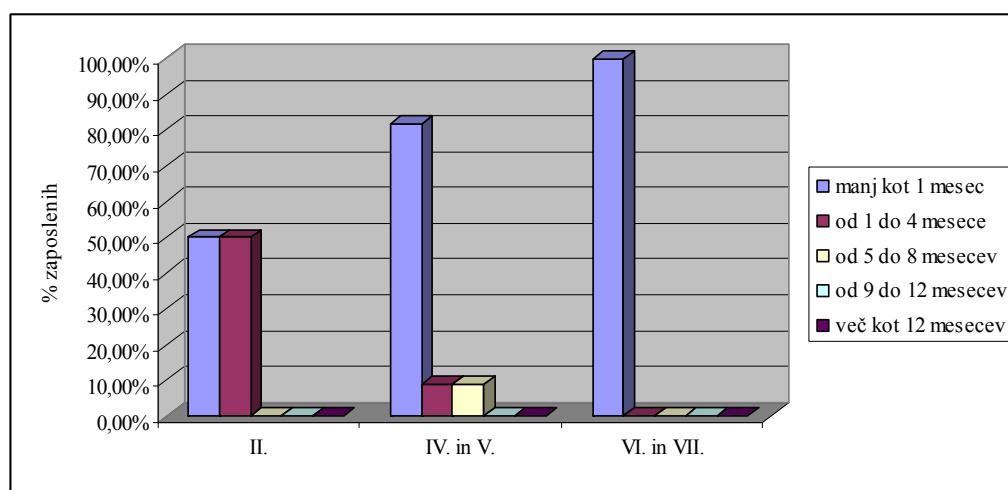

Iz tabele 7.2.2.2 je razvidno, da je povezava med izobrazbo in trajanjem brezposelnosti premo sorazmerna. Višja kot je izobrazba, manj časa so bili anketiranci brezposelni pred zaposlitvijo na Adeccu oziroma hitreje so se zaposlili.

Ključnih 5 kompetenc, ki so po mnenju anketirancev pripomogle k večji zaposljivosti so: pri osebah z osnovnošolsko izobrazbo ročne spretnosti, smisel za skupinsko delo, sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, sposobnost dela z računalnikom in internet ter komunikativnost; pri osebah s poklicno in srednješolsko izobrazbo sposobnost dela z računalnikom in internet, komunikativnost, poznavanje jezikov, sposobnost samostojnega in odgovornega dela in sposobnost hitrega osvajanja novega znanja; pri osebah z visokošolsko in univerzitetno izobrazbo pa sposobnost dela z računalnikom in internet, komunikativnost, sposobnost samostojnega in odgovornega dela, sposobnost hitrega osvajanja novega znanja in sposobnost reševanja konfliktov.

Zanimivo je, da sta sposobnost dela z računalnikom in internet ter komunikativnost primarni kompetenci, ki vplivata na zaposljivost posameznikov, ki imajo vsaj poklicno izobrazbo in več ter na manj pomembni pri anketirancih z osnovnošolsko izobrazbo. Razlago lahko iščemo v sami naravi dela, ki jo zaposleni z določeno stopnjo izobrazbe opravlja na delovnem mestu.

Tabela 7.2.2.3: Čas od vpisa v bazo iskalcev do zaposlitve na Adeccu

Kljub temu, da je povezava med izobrazbo in trajanjem brezposelnosti premo sorazmerna je iz tabele 7.2.2.3 jasno razvidno, da je ne glede na izobrazbo velika večina anketirancev s pomočjo Adecca zaposlitev našla hitreje kot v mesecu dni, od dneva vpisa v bazo iskalcev zaposlitve v agenciji za zaposlovanje. 73 % oseb je zaposlitev našlo hitreje kot v mesecu dni, 23 % oseb v obdobju 1 in 4 mesecih in le 5 % oseb je na zaposlitev čakalo med 5 in 8 mesecev.

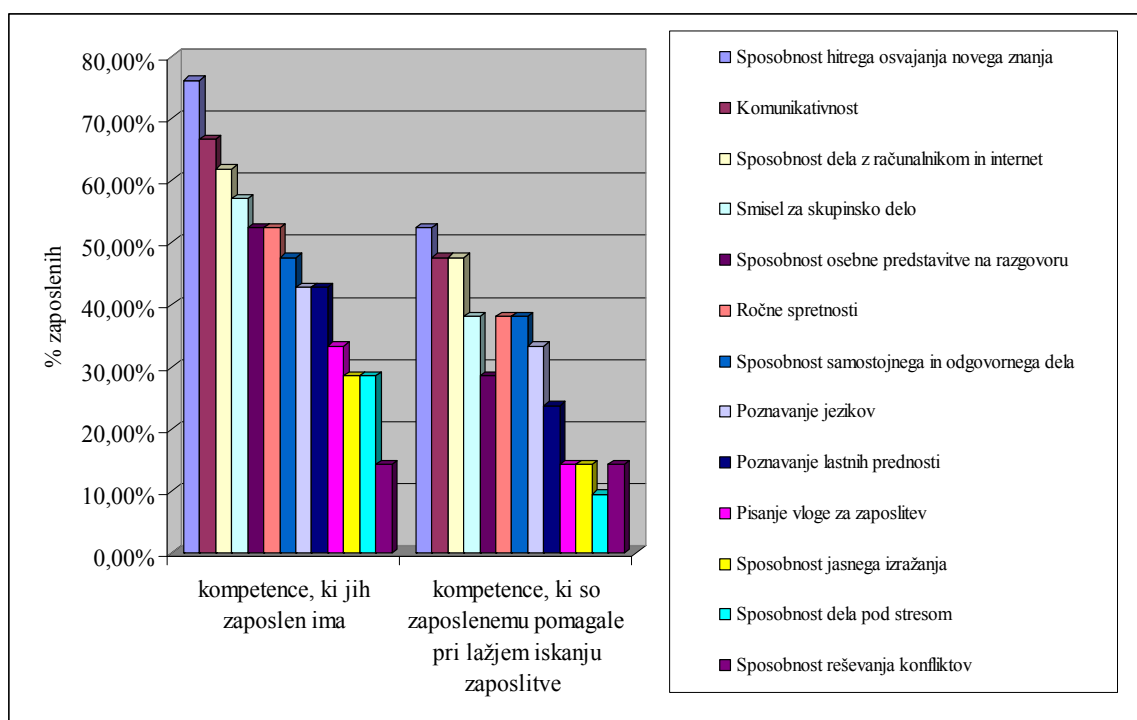
Na vprašanje ali je bilo s pomočjo Adecca lažje najti zaposlitev je 95,45 % anketirancev odgovorilo z da, 4,55 % pa z ne. Večini je bilo lažje najti zaposlitev preko Adecca, ker je to hitrejša pot, saj ima agencija večji pregled nad trgom dela in s tem prostimi delovnimi mesti. Bili so tudi odgovori, da se sicer ne bi zaposlili v željeno podjetje, da pred prijavo na Adeccu oseba ni našla zaposlitve, da se je samo Adecco odzval na vlogo za zaposlitev in da

zaradi starosti pred Adeccom osebe ni nihče želel zaposliti. Tisti, ki so mnenja, da z Adeccom ni bilo lažje priti so zaposlitve pa pravijo, da so se prijavili na podjetje, ki je zaposlovalo samo preko agencije za zaposlovanje.

V kolikor gledamo celoten vzorec anketirancev je ključna kompetenca, ki je pripomogla k zaposljivosti posameznikov sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, drugo mesto si delita komunikativnost in sposobnost dela z računalnikom in internet, sledijo jim sposobnost samostojnega in odgovornega dela, ročne spretnosti in skupinsko delo (glej tabelo 7.2.2.4).

Na zadnjem mestu je sposobnost dela pod stresom, pred njo si mesto delijo sposobnost reševanja konfliktov, sposobnost jasnega izražanja in pisanje vloge za zaposlitev. Poznavanje jezikov, poznavanje lastnih prednosti in sposobnost osebne predstavitve na razgovoru so kompetence, ki so se izkazale kot srednje pomembni dejavniki zaposljivosti.

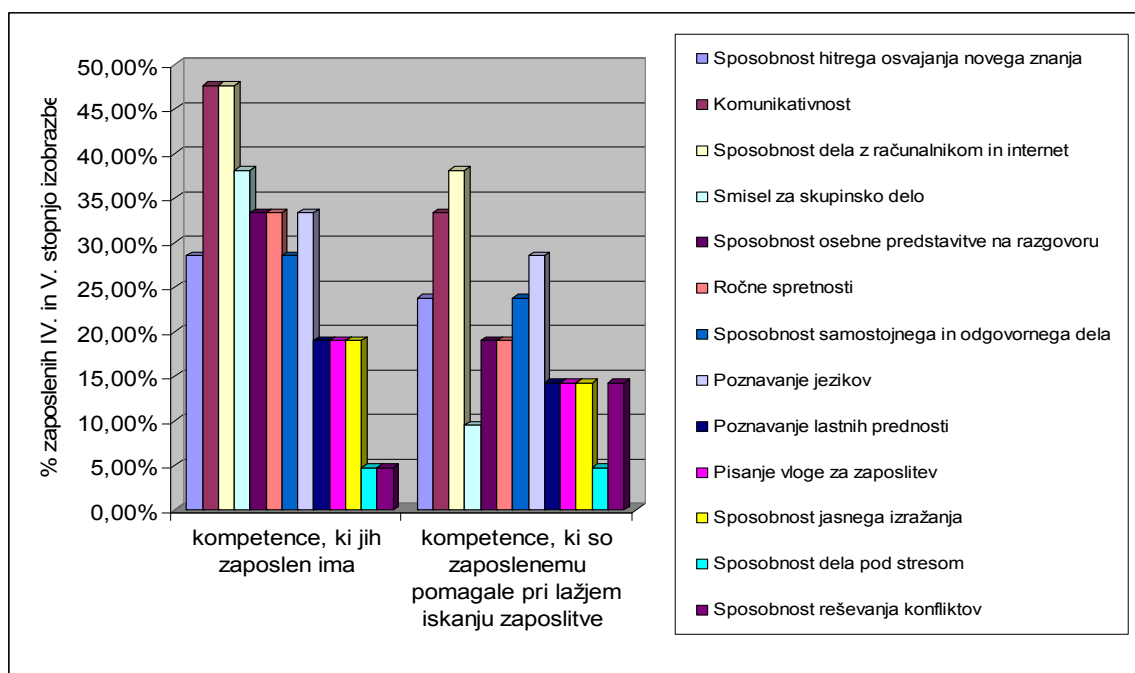
Tabela 7.2.2.4: Primerjava kompetenc, ki jih posamezniki imajo in kompetenc, ki so vplivale na zaposlitev

Ko pod drobnogled vzamemo le rezultate primerjave kompetenc, ki jih posamezniki imajo in tistih, ki so vplivale na zaposlitev pri osebah z zaključeno poklicno in srednješolsko izobrazbo je slika podobna, ko gledamo katere kompetence se pojavijo na vrhu seznama in katere na dnu, vendar pa so kljub temu opazne razlike (glej tabela 7.2.2.5). Ključna kompetenca ki igra vlogo povečanja zaposljivosti posameznika je sposobnost dela z računalnikom in internet. Sledita ji komunikativnost in poznavanje jezikov, nato si mesto delita sposobnost samostojnega in odgovornega dela in sposobnost hitrega osvajanja novega znanja. Slednja, ki se v skupnem naboru celotnega vzorca nahaja na prvem mestu, se tukaj pojavi šele na četrtem oziroma petem mestu.

Zadnje štiri kompetence se razvrščajo enako kot pri naboru kompetenc celotnega vzorca. Razlika je pri poznavanju lastnih prednosti, ki se glede na celoten vzorec pri poklicni in srednji izobrazbi pojavi na nižje.

Tabela 7.2.2.5: Primerjava kompetenc, ki jih posamezniki imajo in kompetenc, ki so vplivale na zaposlitev – samo zaposleni s IV. in V. stopnjo izobrazbe

Posamezniki, ki imajo zaključeno osnovnošolsko izobrazbo, so glede na rezultate raziskave lahko zaposljive osebe, v kolikor imajo ročne spretnosti, smisel za skupinsko delo, hitro osvajajo nova znanja, poznajo delo z računalnikom in internet in so komunikativne.

Posamezniki, ki imajo visokošolsko ali univerzitetno izobrazbo pa so lahko zaposljive osebe v kolikor samostojno in odgovorno opravljajo svoje delo, hitro osvajajo nova znanja, so komunikativne, poznajo delo z računalnikom in internet in so sposobne reševati konflikte.

Pri vprašanju ali so bile njihove kompetence v pomoč pri hitrejšemu iskanju zaposlitve in pri sami zaposlitvi je večina anketirancev, to je 71,43 %, odgovorilo pritrdilno in 28,57 % anketirancev pa na vprašanje niso znali odgovoriti.

7.2.3 SKLEP

Raziskava je pokazala, da so posamezniki ki imajo poklicno ali srednješolsko izobrazbo lahko zaposljive osebe, v kolikor so sposobne delati z računalnikom in poznajo internet, so komunikativne, poznajo jezike, hitro osvajajo nova znanja in so samostojne in odgovorne pri opravljanju delovnih nalog.

Sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, komunikativnost in sposobnost dela z računalnikom in internet so kompetence, ki so se pričakovano uvrstile na vrhu seznama kompetenc, ki so pomemben dejavnik pri povišanju stopnje zaposljivosti posameznika. Kompetence, za katere sem predpostavljala, da se bodo uvrstile visoko na seznamu ključnih kompetenc, ki pripomorejo k večji zaposljivosti, pa so se uvrstile na dnu lestvice. Tako so se pisanje vloge za zaposlitev, sposobnost jasnega izražanja, sposobnost reševanja konfliktov, sposobnost dela pod stresom in poznavanje lastnih prednosti pri vzorcu raziskave izkazale kot kompetence, ki so sicer pomembne vendar pa niso ključnega pomena pri iskalcu zaposlitve, ki bi lahko znatno povečale stopnjo zaposljivosti posameznika.

Hipoteza, da so posamezniki, ki imajo kompetence sposobnost osebne predstavitve na razgovoru, pisanje vloge za zaposlitev, poznavanje lastnih prednosti in sposobnost jasnega izražanja lažje zaposljive osebe torej v primeru raziskovalnega vzorca ne drži in jo je potrebno ovreči. Delodajalca sicer lahko pritegnejo, da iskalca zaposlitve povabi na razgovor, vendar to po mnenju anketirancev niso ključne kompetence, na podlagi katerih se je delodajalec odločil za zaposlitev.

Druga postavljena hipoteza, da so posamezniki ki imajo zaključeno srednješolsko izobrazbo lahko zaposljive osebe, v kolikor imajo kompetence sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, komunikativnost, sposobnost dela z računalnikom in internet ter sposobnost samostojnega dela pa drži. Glede na rezultate bi temu lahko dodali še kompetenco poznavanje jezikov.

8 ZAKLJUČEK

V sodobnem času tretjega tisočletja so posamezniki vsakodnevno napadeni z novimi podatki in novimi razsežnostmi. Da bi sledili trendom evropeizacije in demokratičnega odločanja ter bili zgledni in vzorni posamezniki, se moramo že v zgodnjih letih posvetiti edukaciji, ki ti področji tudi razvija. Sodobni edukativni programi, ki temeljijo na individualnosti dajejo veliko težo na primerno vzgojo že v zgodnjem otroštvu in zgoraj omenjeni načeli tudi podpirajo.

Sodobna oblika individualizirane socializacije pripomore k razvoju ključnih kompetenc, ki posamezniku pomagajo da se uspešno spopada v specifičnem kulturnem in civiliziranem okolju, da etično razmišlja in je odgovoren do sebe in drugih. V sodobnih družbah se proces vzgoje začne v družini in kaj kmalu preide na institucije, ki poskrbijo za ustvarjanje pomembnih predpogojev za nadaljnji razvoj družbe. Le s primerno edukacijo že v zgodnjem otroštvu lahko posamezniki razvijejo pomembne kompetence, da se v odrasli dobi povzpnejo po družbeni lestvici in tako dosežejo tem več, kolikor lahko določena družba ponudi. Da bi vzgajale času primerne posameznike, morejo institucije in njihovi zaposleni vložiti veliko truda, da posameznike vzgajajo v individualnem duhu, tako da osvobajajo otroka od pritiskov odraslih, da jih vzgajajo v otroku primerno pripravljenem okolju ter mu dopuščajo prosto miselno pot in samovzgojo.

Izobraževalne organizacije posameznikom predajajo različne poučevalne, učne in mišljenjske stile edukacije ter tako posredno oblikujejo ali pa vsaj delno vodijo k oblikovanju življenjskega stila. Ker pri snovanju slednjega pomembno sodelujejo še vzorci individualnega in socialnega delovanja posameznika, sobivajo v moderni družbi državljani z raznolikimi življenjskimi stili in posledično raznolikimi vrednotami in pogledi na svet ter nenazadnje pogledi na dejanja znotraj njega. Da mladega posameznika usposobimo za kvalitetnejši prestop iz izobraževanja na trg delovne sile, mu predamo kvalitetna kurikularna znanja in da je ta sposoben optimalno živeti v demokratizirani družbi je potrebno omogočiti raznovrstnost. »Čim več vrat, poti in stilov odpira učitelj svojim učencem, tem večja je verjetnost, da bodo postali samostojno misleči« (Novak 2006, 246).

Za posameznika je pomembno, da se kot otrok vključi v primerno formalno obliko edukacije, da se lahko tudi z njeno pomočjo razvije v kompetentno odraslo osebo. »Otroci sicer lahko na podlagi neposrednih izkušenj razvijejo nekatere pojme sami, vendar brez vključevanja v formalno poučevanje ne bodo osvojili večine znakovnih sistemov niti dosegli ravni abstraktnih (npr. poznavanje črk, števil, branje, računanje)« (Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj 2008, 18). Komunikacija, ki jo razvijejo s pomočjo medosebnega dialoga, podajanja mnenj in videnj, pripomore k razvoju transformacijskega znanja, ki po mnenju Novaka vzpodbudi razvoj socialnih kompetenc za občutenje subjektivnega sveta in kakovostno edukacijo skozi emocionalno in socialno kulturo. Učitelj z individualizacijo pouka izbira transformacijske poučevalne stile in posameznikom oziroma učencem poda podlago za razvoj ter samovzgojo v smeri samostojnega aktivnega državljana (Novak 2006).

Vpliv, ki ga ima edukativni program na predšolsko vzgojo je relativno velik. Vrtci so bili v preteklosti zgolj institucije, ki so otroke varovale. Danes imajo vrtci vzgojno izobraževalno vlogo. Postavljeni so za to, da otroka pripravijo na prestop v osnovno šolo tako, da mu vzgojijo kompetence za učinkovito vključitev in usvajanje novih znanj. Narediti morajo osnovo, na kateri bo osnovna šola lahko uspešno gradila naprej. Pravičnost izbire med edukativnimi programi, ki so na voljo v sodobnem času je vprašljiva. Vsak starš želi svojega otroka vpisati v predšolski program, ki je na podlagi norm, vrednot in načel, ki jih želi otroku vzgojiti, najbolj podoben njegovim pričakovanjem. Naj bo to zaradi višine mesečne vpisnine, zaradi oddaljenosti vzgojno izobraževalne enote glede na kraj bivanja ali zaradi prezasedenosti in nezmožnosti sprejemanja novo vpisanih otrok v vrtec, se vsi otroci ne morejo vključiti v zelen edukativni program. Vprašljiva je tudi kakovost usposobljenosti vzgojno izobraževalnega kadra oziroma vzgojiteljev in to, kako v praksi otrokom vzgajajo ter predajajo norme in vrednote, ki so napisane v pravilniku oziroma kurikulumu. Nenazadnje je pomembno vprašati, ali bodo otroci po zaključeni predšolski edukaciji resnično osvojili znanja in kompetence, ki jih ustanovitelji vzgojno izobraževalnih ustanov ponujajo v svojih programih?

Nove edukativne prakse naravnajo posameznike predvsem k temu, da si po končanem izobraževanju možnosti za zaposlitev ustvarijo sami. Posamezniki morajo samostojno razmišljati, biti kreativni in se znati tržiti ter si postaviti svoje mesto v socialni družbi in s tem tudi primerno zaposlitev. Ker so edukativne prakse, ki jih izvajajo vrtci samo delček kamenčkov v mozaiku, je velik del vzgoje pridobljen v družini in širši družbeni okolici. Zato je pomembno da se otroci naučijo samovzgoje, da lahko tekom življenja presojuje situacije, se znajo odločati in si sami naredijo dodano vrednost.

Iz raziskave kompetenc in zaposljivosti, ki sem jo opravila na agenciji za zaposlovanje Adecco H.R., d.o.o. je razvidno, da se preko Adecca zaposlujejo ljudje, ki nimajo v zadostni meri razvite kompetence sposobnost osebne predstavitve na razgovoru, pisanje vloge za zaposlitev, poznavanje lastnih prednosti in sposobnost jasnega izražanja. S pomočjo Adecca so posamezniki ta most premostili in kljub temu v dogledno hitrem času našli zaposlitev, saj so imeli kompetence sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, komunikativnost, sposobnost dela z računalnikom in internet ter sposobnost samostojnega dela ki so pripomogle k večji zaposljivosti, ne glede na izobrazbo.

Sama sem kljub rezultatom raziskave mnenja, da so vse kompetence, ki sem jih v raziskavi predstavila pomembne pri iskalcu zaposlitve, tudi tiste ki so se pri vzorcu raziskave razvrstile kot najmanj pomembne. Glede na sodoben čas v katerem živimo, ki od posameznika zahteva hiter tempo dela, hitro sprejemanje odločitev in kateremu delovno okolje nalaga stresne situacije, je pomembno, da posameznik razvije vse raziskovane kompetence. Zato je smiselno, da se v vzgojo umesti prvine za usvajanje teh kompetenc kot osnovo, ki jo mora vsak osvojiti za to, da bi bil na trgu delovne sile konkurenčen. Programi aktivne politike zaposlovanja, ki jih izvaja Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje in so namenjeni iskalcem zaposlitve kot pomoč pri razvoju določenih kompetenc (npr. sposobnost osebne predstavitve na razgovoru za zaposlitev, sposobnost pisanja vloge za zaposlitev in poznavanje lastnih prednosti) so idealna priložnost, kjer lahko posameznik izpopolni svoja znanja. Vendar je kljub temu pomembno, da se posameznik osnov za razvoj teh kompetenc izuči že v otroštvu, ko je najbolj plastičen in dovzeten za osvajanje novih znanj in se ta korenito zasidrajo v njegovo nezavedno.

Upoštevajoč trend individualne edukacije in postavljanje posameznikove unikatnosti v ospredje je vzgoja vedno bolj kompleksen pojem in izziv za vsakega posameznika, ki se znajde v vlogi starša. Ne glede na spol, starost, socialni položaj, versko pripadnost, politično prepričanje in vrednotno usmerjenost posameznika, želi vsak starš svojemu otroku le najboljše. Vzgojiti otroku kompetence, ki ga bodo postavile v sam vrh družbeno ekonomske lestvice pa ni tako enostavno opravilo. Kot starš se tudi sama sprašujem, kako naj svojega otroka vzgajam, da bo ta razvil npr. kompetenco samovzgoje, sposobnost hitrega osvajanja novega znanja, sposobnost samostojnega dela, da bo komunikativen in razvil mrežo socialnih odnosov, ki mu bodo v korist pri reševanju vsakodnevnih problemov? Kako naj otroka vzgajam, da bo razvil kompetenci samoodločanje in samoizbiro ter tako bil sposoben sprejemati odločitve in bil konsistenten pri svojem delovanju? Število različnih odgovorov na ti dve vprašanji bo toliko, kolikor bo vprašanih posameznikov. Ravno tako je težko otroku predati vrednote, saj se te spreminjajo z družbenim kontekstom. »Spreminjajo se zato, ker jih različne institucije in subkulture opredeljujejo različno in ker tudi posamezniki v svojem življenjskem poteku spreminjajo potrebe, merila in usmeritve vrednot« (Ule 2008, 24–25). Katere so torej tiste vrednote, ki jih je posamezniku v zgodnjem otroštvu smiselno vgraditi v nezavedno, da jih v kasnejših življenjskih obdobjih ne bo zavrgel?

Glede na različne oblike edukacij, ki jih vzgojno izobraževalne ustanove nudijo in med katerimi je v sodobnem času možno izbirati, bi se sama odločila za edukacijo, ki spodbuja otrokov samorazvoj, lastno izbiro, ki upošteva otrokovo domišljijo, različne načine delovanja, ki daje poudarek na ljubezen do soljudi in narave, ter nenazadnje poudarja pomembnost duhovnega razvoja posameznika in ga tako nezavedno vodi k razvoju njegovih potencialnih prednosti. Pomen vzgoje je vzgoja sama. Najmlajše posameznike moramo vzgajati tako, da spoznajo namen pluralističnih demokratičnih vrednot (npr. pravice in svobode drugega, drugačna mnenja in stališča, človekovo dostojanstvo in druge) in dozori v samovzgojeno osebnost. Vzgoja, ki je to sposobna narediti, je opravila svoje poslanstvo.

9 LITERATURA

Adecco H.R. kadrovsko svetovanje. 2009. Dostopno prek: <http://www.adecco.si/> (23. junij 2009).

Cerar, Miro. 2009. *Kako sem otrokom razložil demokracijo*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

CMEPIUS Slovenija. 2007. *Comenius*. Dostopno prek: <http://www.cmeplus.si/vzu/comenius.aspx> (12. junij 2009).

De Bartolomeo, Marcello in Maurizio Tiriticco. 1996. *Vsebine in problemi sodobne pedagogike: antologija in razprave*. Nova Gorica: Educa.

Djelalian, Agathe. 2007. *Pomladni dan 2007 na kratko*. Dostopno prek: http://www.springday2009.net/ww/sl/pub/spring2007/about/at_a_glance.htm (22. junij 2009).

Edmunds, Francis. 1991. *Umetnost waldorfske vzgoje: waldorfske šole*. Ljubljana: Slovensko društvo raziskovalcev šolskega polja.

Europass Slovenija. 2005. Dostopno prek: http://www.europass.si/pobuda_europass.aspx (15. junij 2009).

International step by step association. Dostopno prek: <http://www.issa.nl/index.htm> (21. junij 2009).

Ivančič, Angelca. 2004. Izobraževalne strategije in ukrepi za podporo procesu učenja za aktivno državljanstvo: primer šestih evropskih držav. *Šolsko polje* 1/2 (15): 21–44.

Kant, Immanuel. 1988. O pedagogiki. *Problemi – šolsko polje* 11 (26): 147–158.

Kodelja, Zdenko. 1988. Ali je vzgoja predmet pedagoške znanosti? *Problemi – šolsko polje* 11 (26): 56–70.

--- 1995. *Objekt vzgoje*. Ljubljana: Knjižna zbirka Krt.

Korak za korakom. 2006–2008. Dostopno prek: <http://www.korakzakorakom.si/> (10. junij 2009).

Kramberger, Anton in Samo Pavlin. 2007. *Zaposljivost v Sloveniji: analiza prehoda iz šol v zaposlitve: stanje, napovedi, primerjave*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kroflič, Robi, Jasna Mažgon, Tina Klarič, Katja Jeznik, Petra Štirn Janota, Darja Štirn Koren, Vida Vončina, Klara Skubic Ermenc, Špela Lenič, Danijela Makovec, Vesna Rutar in Mojca Peček Čuk. 2009. *Ali poklicne in strokovne šole potrebujejo vzgojni koncept?* Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.

MSS. 1999. *Kurikulum za vrtce*. Dostopno prek: http://www.mss.gov.si/fileadmin/mss.gov.si/pageuploads/podrocje/vrtci/pdf/vrtci_kur.pdf (10. junij 2009).

Lipužič, Boris. 1995. *Izobraževanje kot razvojni dejavnik: šolski sistem v nekaterih razvitih državah in izobraževalne perspektive nerazvitih*. Nova Gorica: Educa.

Lorencon, Dorina. 2004. Intervju z avtorico. Izola, 10. april.

Marjanovič Umek, Ljubica, Urška Fekonja, Tina Kavčič in Anja Poljanšek. 2002. *Kakovost v vrtcih*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.

Marjanovič Umek, Ljubica in Maja Zupančič. 2006. *Psihologija otroške igre: od rojstva do vstopa v šolo*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Marjanovič Umek, Ljubica in Urška Fekonja Peklaj. 2008. *Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Freeweb. 2002. *Montessori mesto – zavod za montessori vzgojo*. Dostopno prek: <http://www.freeweb.si/ol.net/at2002/1101.html> (17. junij 2009).

Natter, Ehrenfried. 1998. Politika trga delovne sile EU v povezavi z Evropskim socialnim skladom (ESS): Primer Avstrije. *Evropska socialna in zaposlovalna politika. Zbornik razprav*, Ur. Tomšič, Danilo, (81–104). Ljubljana: Kalandrovo društvo.

Novak, Bogomir. 1995. *Šola na razpotju*. Radovljica: Didakta.

--- 2006. *Moč družb in transformacija šole*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Pavlin, Samo in Ivan Svetlik. 2008. *Razvoj profesionalnih kompetenc v slovenskem visokošolskem prostoru – elementi in izhodišča*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Pezdir, Marija Sonja. 2005. *Kompetence v kadrovske praksi*. Ljubljana: GV Izobraževanje.

Pomladni dan v Evropi. 2007. Dostopno prek: <http://www.springday2009.net/ww/sl/pub/spring2007/index.htm> (22. junij 2009).

Svetlik, Ivan. 2000. *Certificiranje poklicnih kvalifikacij v Sloveniji. Zvezek 1. Poročilo o stanju in povzetki študij*. Ljubljana: Ministrstvo RS za šolstvo in šport.

Svetlik, Ivan, Jože Glazer, Alenka Kajzer in Martina Trbanc. 2002. *Politika zaposlovanja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Štradjot, Andrej. 1996. *Montessori pedagogika / opera nazionale montessori*. Ljubljana: Glotta Nova.

Terčič, Mateja. 2006. *Vzgoja za smisel življenja*. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/tercic-mateja.pdf> (10. avgust 2009).

Tratnik, Monika. 1999. *Evropska dimenzija v šolah in mednarodno sodelovanje: ideje za šole in vrtce*. Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri Narodni in univerzitetni knjižnici: Ministrstvo za šolstvo in šport RS.

Ule, Mirjana. 2008. *Za vedno mladi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Vonta, Tatjana. 2006–2008. *Pogled nazaj za usmeritve v prihodnosti – ob desetletnici programa korak za korakom*. Dostopno prek: <http://www.korakzakorakom.si/content/view/59/66/> (21. junij 2009).

Vrtec Mavrica Izola. Dostopno prek: <http://www.vrtecmavrica-izola.si> (15. junij 2009).

Zavod za razvoj Waldorfske pedagogike Maribor. Dostopno prek: <http://www.waldorf-maribor.si/> (17. junij 2009).

Židan, Alojzija. 2004. *Za kakovostnejša družboslovna znanja: didaktični in znanstveni prispevki*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 2007. *Vzgoja za evropsko demokracijo*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Waldorfska šola Ljubljana. 2001–2009. Dostopno prek: <http://www.waldorf.si/?w=25> (17. junij 2009).

PRILOGA A

ANKETA – EDUKATIVNE PRAKSE TRETJEGA TISOČLETJA

Anketa je anonimna. Vprašalnik se bo uporabil za raziskovalne namene sprememb edukativnih praks.

1. Spol: M Ž

2. Starost: _____

3. Ali ste seznanjeni z edukativnimi praksami, ki se izvajajo v skupini vašega otroka?

4. Ali ste s temi edukativnimi praksami zadovoljni in zakaj?

5. Ali je prišlo do kakšnih sprememb v edukativnih praksah od tedaj, ko ste sami obiskovali vrtec? Prosim, če nekaj najizrazitejših sprememb tudi navedete!

6. Ali so te spremembe pozitivne ali negativne in zakaj?

7. Kaj bi v sedanjem edukativnem sistemu spremenili, dodali ...?

8. Kako vi osebno ocenjujete edukacijo?

Hvala za sodelovanje!

PRILOGA B

VPRAŠALNIK KOMPETENCE IN ZAPOS LJIVOST

Anketa je anonimna. Vprašalnik se bo uporabil za raziskovalne namene merjenja kompetenc in zaposljivosti, ki se izvajajo v sklopu diplomskega dela "Edukativne prakse tretjega tisočletja in njihov vpliv na zaposljivost", Fakulteta za družbene vede v Ljubljani.

1. DEMOGRAFSKI PODATKI (vpiši):
 - a. Spol: _____
 - b. Starost: _____
 - c. Zaključena izobrazba: _____
 - d. Delovna doba: _____
2. Koliko časa ste zaposleni na Adecco H.R. d.o.o., kadrovske agenciji (obkroži)?
 - a. Manj kot 1 mesec
 - b. Od 1 do 4 mesecev
 - c. Od 5 do 8 mesecev
 - d. Od 9 do 12 mesecev
 - e. Več kot 12 mesecev
3. Koliko časa ste bili pred tem brezposelni (obkroži)?
 - a. Manj kot 1 mesec
 - b. Od 1 do 4 mesecev
 - c. Od 5 do 8 mesecev
 - d. Od 9 do 12 mesecev
 - e. Več kot 12 mesecev
4. V kolikem času, po vpisu v bazo iskalcev zaposlitve na Adeccu, ste s pomočjo Adecca našli zaposlitev (obkroži)?
 - a. Manj kot 1 mesec
 - b. Od 1 do 4 mesecev
 - c. Od 5 do 8 mesecev
 - d. Od 9 do 12 mesecev
 - e. Več kot 12 mesecev
5. Ali menite, da je bilo s pomočjo Adecca lažje priti do zaposlitve (obkroži in navedi razlog)?
 - a. DA, ker _____
 - b. NE, ker _____
6. Obkrožite kompetence (lastnosti), ki jih po vašem mnenju imate (obkrožite lahko več odgovorov):

a. Sposobnost dela z računalnikom in internet	h. Poznavanje lastnih prednosti
b. Sposobnost reševanja konfliktov	i. Ročne spretnosti
c. Komunikativnost	j. Sposobnost samostojnega in odgovornega dela
d. Sposobnost osebne predstavitve na razgovoru	k. Smisel za skupinsko delo
e. Pisanje vloge za zaposlitev	l. Sposobnost hitrega osvajanja novega znanja
f. Sposobnost jasnega izražanja	m. Sposobnost dela pod stresom
g. Poznavanje jezikov	

7. Obkrožite kompetence (lastnosti), ki so vam po vašem mnenju pomagale pri lažjem iskanju zaposlitve (obkrožiš lahko več odgovorov):

a. Sposobnost dela z računalnikom in internet	h. Poznavanje lastnih prednosti
b. Sposobnost reševanja konfliktov	i. Ročne spretnosti
c. Komunikativnost	j. Sposobnost samostojnega in odgovornega dela
d. Sposobnost osebne predstavitve na razgovoru	k. Smisel za skupinsko delo
e. Pisanje vloge za zaposlitev	l. Sposobnost hitrega osvajanja novega znanja
f. Sposobnost jasnega izražanja	m. Sposobnost dela pod stresom
g. Poznavanje jezikov	

8. Ali menite, da so bile vaše kompetence (lastnosti) v pomoč pri hitrejšemu iskanju zaposlitve in pri sami zaposlitvi (obkroži in navedi razlog)?

- a. DA,
- b. NE, _____
- c. NE VEM, _____
- d. DRUGO, _____

9. Ali bi želeli opozoriti na kaj, kar ni zajeto v anketi? Prosim, dopišite tukaj:

PRILOGA C

1. PROGRAM KORAK ZA KORAKOM

Slika 1.1: George Soros, oblikovalec programa Korak za korakom

Slika 1.2: Logotip Vrtca Mavrica Izola

Slika 1.3: Ustvarjalne igre

Slika 1.4: Likovno ustvarjanje

Slika 1.5: Razvijanje ročnih spretnosti

Slika 1.6: Risanje

Slika 1.7: Igre z vodo

Slika 1.8: Jutranji krog

2. MONTESSORI PEDAGOGIKA

Slika 2.1: Maria Montessori, snoviteljica Montessori edukacije, med poučevanjem

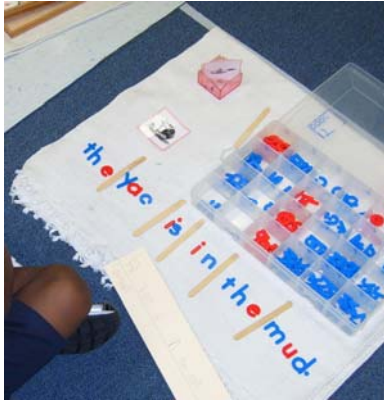
Slika 2.2: Otroci med sproščeno igro v igralnici

Slika 2.3: Montessori materiali

Slika 2.4: Primer Montessori igralnega kotička

Slika 2.5: Osvajanje pisave

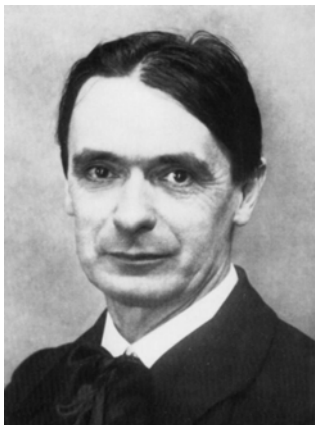

Slika 2.6: Primer igralnice oblikovane po Montessori pedagogiki

Slika 2.7: Osvajanje geometrijskih likov

3. WALDORFSKA ŠOLA

Slika 3.1: Rudolf Steiner, utemeljitelj
Waldorfske šole

Slika 3.2: Otroci med kosilom

Slika 3.3: Pripovedovanje pravljice

Slika 3.4: Vzgojiteljica predstavlja igro

Slika 3.5: Primer Waldorfskih materialov

Slika 3.6: Duhovno udejstvovanje otrok
(meditacija)

Slika 3.7: Razposajena igra na igrišču

Slika 3.8: Igra z naravnimi materiali